Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҳақиқати

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1990 йил 1 сентябрь
ШАНБА
№ 199 (4.992).

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин.

Ўзбекистон ССР Олий Советида

ЖУМҲУРИЯТ ВА БУТУНФЕДЕРАЦИЯ МАНФААТЛАРИНИ КЎЗЛАБ

Ўзбекистон ССР Олий Советининг президиуми 29 август куни янги иттифоқ шартномасини тайёрлашнинг бориши билан боғлиқ муаммоларни ва бозор муносабатларига ўтиш дастурларини муҳокама қилди.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг раиси Ш. Р. Мирсаидов бутун мамлакат ва ҳар бир жумҳуриятнинг сиёсий ҳамда иқтисодий тараққиётини белгилаб берувчи ана шу ғоят муҳим ҳужжатларнинг асосий қоидалари ва принциплари юзасидан жумҳуриятнинг тутган йўли тўғрисида ахборот берди. У бу йўлни ишлаб чиқиш чоғида жамоатчиликнинг фикри, жумҳуриятнинг қонун чиқарувчи олий органида, барча даражалардаги маҳаллий Советларда, ҳукуматда, илмий муассасаларда, жамоат ташкилотларида қайта қуришнинг бориши ва вазифалари тўғрисида бўлиб ўтган кенг муҳокама якунлари эътиборга олинганлигини таъкидлади.

Янги иттифоқ шартномасини ва бошқариладиган бозор иқтисодиётига ўтиш дастурини тайёрлаш, деди Ш. Р. Мирсаидов, кескин хўжалик танглиги давом этаётган мураккаб шароитда ўтмоқда. Бу эса ижтимоий-иқтисодий система умумий танглигининг бир қисмидир, холос. Айни пайтда халқларнинг иқтисодий ва сиёсий мустақилликка интилаётганлиги янги асосий ҳужжатларни қабул қилиш заруратини тақозо этади. Бу интилиш жумҳуриятларнинг давлат суверенитети тўғрисидаги декларациялар ва уларнинг иқтисодий мустақиллигини мустаҳкамлаб берувчи қонун ҳужжатлари қабул қилинганлигида ўз ифодасини топди. Ўзбекистон ССР ҳам шундай декларация қабул қилди.

Турмуш Ўзбекистон ССР Президенти ва жумҳурият ҳукуматининг ижтимоий-иқтисодий вазиятни бутун чоралар билан барқарорлаштиришга қаратилган йўли тўғрилигини тасдиқлади. Бу илдизлари ўтган ўн йиллликларга бориб тақаладиган теран тусдаги салбий жараёнлар қайта қуриш чоғида юзага келаётган вазиятни издан чиқарувчи омилларга қўшилиб кетган ҳозирги шароитда айниқса муҳимдир. Бунда салбий тамойиллар ижобий ўзгаришларни ва амалий қарорларни заифлаштирибгина қолмай, йўққа ҳам чиқармоқда.

Мамлакат иқтисодиётидаги ва унинг етакчи тармоқларидаги мураккаб аҳвол Ўзбекистон халқ хўжалигининг ривожланишига ҳам таъсир кўрсатди, албатта. Шунга қарамай, меҳнат жамоаларининг куч-ғайрати билан, жумҳурият идоралари ва маҳаллий Советларнинг аниқ мақсадни кўзлаб олиб борган ташкилотчилик ишлари туфайли Ўзбекистонда ишлаб чиқариш пасайишининг олдини олишга муваффақ бўлинибгина қолмай, шу билан бирга маҳсулот ишлаб чиқаришни ўстиришга ҳам эришилди. Шу йилнинг етти ойи мобайнида саноат ишлаб чиқириши ҳажми 3,7 фоиз, жумладан халқ истеъмоли моллари 7 фоиз, қишлоқ хўжалиги маҳсулоти эса — солиштирма нархларда — 4,5 фоиз кўпайди.

Умумий кўрсаткич — ҳосил қилинган миллий даромад шу давр ичида 3,3 фоиз ўсди. Айни пайтда мавжуд қийинчиликларга қарамай Ўзбекистон саноат ва қишлоқ хўжалиги маҳсулоти, жумладан экспорт маҳсулотлари етказиб бериш юзасидан шартнома мажбуриятларини ҳалол бажармоқда. Биз ҳам ана шу силжишларни мустаҳкамлашга қатъий қарор қилганмиз.

Айни пайтда жумҳуриятдаги мавжуд барча резервлар ҳам ишга солинмаганини эътироф этиш керак. Бу борада биз ҳаммамиз янада катта иш олиб боришимиз лозим. Бир қанча ташқи салбий омиллар ҳам хўжалик фаолиятимизнинг натижаларига таъсир кўрсатмоқда, чунки жумҳурият иқтисодиёти мамлакат яхлит халқ хўжалиги комплексининг бир қисмидир. Демак, биз барча иттифоқдош жумҳуриятлар билан биргаликда, қўлни-қўлга бериб, танглики бартараф этиш йўлларини қидириб топишимиз керак. Зотан бу жараённинг қандай кечишини, уни бирмунча енгиллаштиришни аниқлаб олиш ғоят муҳимдир.

Жумҳурият ана шу нуқтаи назарга амал қилиб, иттифоқ даражасида — бошқа жумҳуриятлар билан биргаликда — янги иттифоқ шартномаси ҳамда бозор иқтисодиётига ўтиш дастурининг турли нусхаларини ишлаб чиқишда алоҳида манфаатдорлик билан иштирок этади. Маърузачи мамлакат ҳукумати ва ишчи гуруҳнинг таклифларини, бир қанча нуқтаи назарлар юзасидан ёндашувларда уларнинг фикрларидаги энг муҳим тафовутларни батафсил таърифлаб берди.

Мажлисда ҳар иккала нусха кўриб чиқилди ҳамда хўжалик ва ишлаб чиқариш фаолиятининг самарадорлигини ошириш, пул муомаласини соғломлаштириш, ижтимоий ҳимояланишга кафолат бериш ва аҳоли турли табақалари фаровонлигини ошириш сингари муҳим шартларга қараб баҳо берилди.

Давлат тузуми хусусида таклиф киритган муаллифларнинг муносабати, мулкнинг турли шакллари ўртасидаги нисбат сингари муҳим тафовутлар ҳам эътиборга олинди.

Масалан, иттифоқ ҳукуматининг дастури аслида унитар давлат ғоясини сақлаб қолган ҳолда илгаригидек марказлаштириш принципига асосланмоқда. Ишчи гуруҳ таклиф этган шартнома нусхаси жумҳуриятларнинг суверенитетига асосланади. Бунда улар халқ хўжалигини бошқариш структурасини мустақил шакллантириб, нарх белгилаш, бюджет, солиқ ва қарз бериш системасини ишлаб чиқадилар, ўзларининг аграр, уй-жой сиёсатини амалга ошириб, аҳолига ижтимоий кафолат бериш қоидалари ва механизмини белгилаб оладилар.

Умумий манфаатни кўзлаб иттифоқ идоралари ташкил этилади. Жумҳуриятлар иттифоқнинг мудофаа қобилиятини сақлаб туриш, сўмнинг қийматини мустаҳкамлашга қаратилган ягона кредит — пул сиёсатини ўтказиш ва бошқа бир қанча тадбирларни амалга ошириш юзасидан уларга бир қанча ваколатлар беради. Жумҳуриятлар шартнома асосида умумий вазифаларни ҳал этиш учун зарур бўлган қўшма ҳамда иттифоқ мулкини ташкил этадилар ва бошқарадилар.

Иқтисодий ислоҳотни ўтказишга оид асосий вазифалар жумҳурият бошқарув идоралари зиммасига юкланади. Ҳар бир мустақил жумҳурият бозор муносабатларига ўтишга оид комплекс тадбирларни мустақил ишлаб чиқади, бозор иқтисодиётини шакллантиришдаги изчил тадбирларни белгилаб беради.

Бозор иқтисодиётига ўтиш суръатларида ҳам туб тафовутлар мавжуд. Масалан, СССР Министрлар Советининг дастурида давлат мулкини хусусийлаштиришни бир неча беш йиллик давомида, муқобил дастурда эса яқин икки-уч йил ичида амалга ошириш кўзда тутилади.

Ўзбекистон ССРнинг энг муҳим нуқтаи назари қуйидагича: у мустақил давлатларнинг янгиланган иттифоқи тарафдоридир. Бундай иттифоқ жумҳуриятлараро хўжалик алоқалари барбод бўлиши жараёнини тўхтатишга, иқтисодий интеграция омилларига муҳим янги негиз — ихтиёрийлик ва барча жумҳуриятларнинг манфаатларини ҳисобга олиш имконини беради.

Бозор иқтисодиётини вужудга келтириш ва жумҳуриятларни мажбур этишга эмас, балки мутлақо ўзаро манфаат ва тенг ҳуқуқли шерикчиликка асосланган иқтисодий интеграция орқали барча халқларнинг фаровонлигини таъминлаш, ҳамма жумҳуриятлар ва минтақаларни ривожлантириш, умумбашарий қадриятлар қоидаларини рўёбга чиқариш ана шундай иттифоқнинг мақсади бўлиши лозим.

Бунда жумҳуриятлар ва минтақаларнинг бозор муносабатларига ўтишидаги дастлабки шартларни бараварлаштиришга қаратилган аниқ мақсадни кўзловчи ишлар иттифоқ аъзолари чинакам тенг ҳуқуқлилигининг муқаррар шарти бўлиши даркор. Минтақаларни ривожлантириш фонди, иттифоқ маблағлари билан таъминланадиган ижтимоий ва халқ хўжалиги дастурлари, янги структуравий ва инвестиция сиёсати бундай сиёсатни амалга ошириш воситаси бўлади.

Орол денгизи атрофидаги жуда катта минтақани қамраб олган экологик ва иқтисодий фалокат тафсилотларига яна бир бор эътиборни қаратамиз — фалокат миллион-миллион кишиларнинг саломатлигига фожиали таъсир кўрсатди, ўрнини тўлдириб бўлмайдиган маҳрумликларга сабаб бўлди. Орол бўйида юз берган офатнинг сабаблари ва натижалари жумҳуриятлар доирасидан чиқиши аниқ. Бутун иттифоқнинг иштирокисиз аҳолининг ва Орол денгизининг ижтимоий-иқтисодий аҳволини яхшилашга қаратилган барча уринишлар беҳудадир.

Бизнинг ҳисоб-китобларимиз шуни кўрсатдики, «Орол» умумдавлат дастурини ва минтақалараро бошқа дастурларни рўёбга чиқариш учун, умумий жиҳатдан олганда эса — бозор иқтисодиётига ўтиш пайтида жумҳуриятнинг дастлабки шароитларини тенглаштириш мақсадида Ўзбекистоннинг етилган муаммоларини ҳал этиш учун иттифоқ бюджетидан анчагина капитал маблағ ажратиш талаб қилинади. Бу маблағ Ўзбекистон халқ хўжалигига сарфланаётган маблағнинг тахминан учдан бир қисмига тенг бўлиши керак. Шу нуқтаи назардан қараганда, жумҳурият янги иттифоқ шартномасининг асосий қоидаларини шакллантиришда ўз манфаатларини қаттиқ туриб ҳимоя қилади.

Айни пайтда жумҳурият ҳукумати ана шу муаммолар иттифоқ даражасида ишлаб чиқилишини кутиб ўтирмай, бошқариладиган бозор иқтисодиётига ўтишга доир кенг тадбирлар мажмуасини амалга оширишга киришди. Бунда Ўзбекистон манфаатларига амал қилиниб, регионал омиллар ва хусусиятларнинг хилма-хиллиги ҳисобга олинди, вужудга келаётган вазият пухта таҳлил этилди.

Мулкнинг хилма-хил шаклларини ривожлантириш жумҳурият иқтисодий мустақиллигини қарор топтиришнинг муҳим шартидир. Бусиз жумҳуриятнинг реал мустақиллигини, хўжалик ҳисобида ишлаётган корхоналар ва ташкилотларнинг мустақиллигини, пировардида эса Ўзбекистон ССРнинг иқтисодий ва ижтимоий тараққиётини жадаллаштиришни таъминлаб бўлмайди. Бу жараёнлар хўжалик муносабатларида, аҳолининг ижтимоий тузилишида аҳоли турли табақаларининг даромадлари ва мулкий мавқеида жиддий ўзгаришларга сабаб бўлишини ҳисобга олиб, мулкнинг хилма-хил шаклларига босқичма-босқич ўтиш зарур.

Тайёргарлик босқичида (1990 йил) ислоҳотнинг қонуний асослари вужудга келтирилади, методик ва йўл-йўриқ берувчи материаллар тайёрланади. Акционерлик, жамоа, хусусий корхоналарнинг хўжалик юритиш, шунингдек давлат мулки ва ресурсларини ижарага олиш омилини ишлаб чиқишга оид тажрибалар ўтказилади.

Янги иттифоқ шартномаси тузишга оид ҳужжатлар мажмуида **жумҳуриятларнинг ўз табиий бойликларига, ҳозирги вақтда иттифоқ қарамоғида бўлган корхоналар ва ташкилотларнинг мулки ва пул маблағларига, ўз халқларининг тарихий ва маданий бойлиги бўлган буюмларга эгалигини тасдиқловчи ҳуқуқий нормалар белгилаб берилиши лозим**. Шу билан бирга жумҳуриятларнинг **ўз табиий ресурслари ва ҳудудларидан умумиттифоқ мақсадларида фойдаланиш** хусусида уларнинг иттифоқ билан ўзаро муносабатлари шакллари ва шартлари иттифоқ корхоналари ва ташкилотлари мулкига эгалик ҳуқуқларининг фарқланиши белгилаб берилади.

Иттифоқ қарамоғидаги корхоналар ва ташкилотларни жумҳурият мулкига топшириш жараёни бошланади. Жумҳуриятларнинг ресурсларидан фаол фойдаланаётган, уларнинг халқ хўжалиги билан мустаҳкам алоқада бўлган ва асосан жумҳурият бозори учун ишлаб, иқтисодиётнинг самарали ривожланишига ва ижтимоий масалаларни ҳал этишга катта таъсир кўрсатаётган ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш объектлари биринчи навбатда шулар жумласига киради.

Биринчи босқич (1991-1992 йиллар)да иттифоқ қарамоғидаги корхоналар ва ташкилотларнинг кўпи жумҳуриятлар ихтиёрига берилганлиги ҳуқуқий ва ташкилий жиҳатдан расмийлаштириб бўлинади, давлат-акционерлик жамиятларини, иқтисодиётнинг давлатга тегишли бўлмаган соҳасини шакллантириш давом этади, хорижий сармоя иштирокида қўшма корхоналар тузиш жабҳаси анча кенгайтирилади, ер ва сувдан фойдаланиш соҳасида чуқур ўзгартишлар бошланади.

Айни вақтда жумҳурият мулки ва коммунал мулк бўлган йирик давлат корхоналари ҳамда ташкилотларини акционерлаш жараёни кучайтирилади. Акцияларни амалда эркин сотиш кенгайтирилади (давлатга тегишли назорат мажмуасидан ташқари), бу эса сармоянинг тармоқлараро оқими шароитларини ўзгартиради. Меҳнат жамоалари ижарачилик асосида майда корхоналарни сотиб олиши, уларни хусусий кишиларга сотиш, шунингдек янги жамоа, кооператив ва хусусий шаклларни вужудга келтириш, халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш, уй-жой қурилиши, автотранспорт, чакана савдо, аҳолига маиший хизмат кўрсатиш, бозор инфраструктураси соҳасида хусусий мулкка эгалик қилишни ривожлантириш асосида майда корхоналар давлат тасарруфидан жадал чиқа бошлайди.

Ўтиш даврининг иккинчи босқичи (1993-1995 йиллар)да иттифоқ ва жумҳуриятлар, давлат ва давлатга қарашли бўлмаган иқтисодиёт соҳалари ўртасида мулкка эгалик қилиш ҳуқуқини қайта тақсимлаш жараёни асосан тугалланади, мулкчилик турли шаклларининг ўзаро ҳаракатлари билан тавсифланадиган халқ хўжалигининг янги ижтимоий-иқтисодий структураси шаклланади.

Шундан кейин маърузачи мулкчиликнинг ранг-баранг шаклларига таянадиган саноат, қурилиш, транспорт, савдо корхоналари фаолиятининг турли йўлларини таърифлаб берди. У корхоналарнинг ҳам жумҳурият, ҳам Бутуниттифоқ миқёсидаги концернлар, консорциумлар, уюшмалар каби тармоқлараро йирик тузилмаларга қўшилиши жараёнлари кучайишини таъкидлади. Турли йўналишдаги тижорат банкларининг тармоғи ташкил топади.

Қишлоқ хўжалигида мулкчилик шаклларида рўй берадиган асосий ўзгартишлар мулкка кооператив бўлиб эгалик қилишни тиклаш, колхозлар мулкини тасарруф этиш ва ундан фойдаланиш, ижара муносабатларини ривожлантириш, озиқ-овқат маҳсулотлари соҳасида якка хўжаликларни шакллантириш, шахсий ёрдамчи хўжаликларни кенгайтириш билан уйғунлаштирилади. Якка тартибдаги ишлаб чиқарувчилар уюшмасининг аҳамияти ортади.

Майда товар ишлаб чиқаришда, тижорат ва мулкка эгаллик қилиш борасидаги бошқача фаолиятда жамоа (меҳнат жамоаси), кооператив ва хусусий мулк шакллари мулкчиликнинг асосий шаклларига айланади. Кичик бизнеснинг фаоллиги, ижарачилар, кооператорлар, шахсий корхона эгаларининг ўз маҳсулотлари рақобат қобилиятини кучайтириш, фан-техника тараққиётини жадаллаштириш, молиявий ёрдам кўрсатиш, бошқарув соҳасидаги илғор тажрибани ёйиш, ижтимоий муаммоларни ҳал этиш мақсадида уларнинг уюшмаларини тузиш рағбатлантирилади.

Ҳукумат бозор муносабатларига ўтилаётганида аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш масалаларини алоҳида эътибор билан ишлаб чиқмоқда. Шу даврнинг салбий оқибатларини иложи борича юмшатиш мақсадида ҳимоя қилишнинг қуйидагилардан иборат самарали омилларини жорий этиш талаб қилинади:

— меҳнатга лаёқатсиз аҳолини, кам таъминланган ва кўп болали оилаларни, ишламайдиган пенсионерлар, ногиронлар, болаларни

(Давоми 2-бетда).

БУГУН

БИЛИМЛАР БАЙРАМИ

ЎҚИТУВЧИЛАР КУНИ

Толиби илм бари
Ўйнаб таътил кунлари,
Кутдик сени бесабр,
Олтин фасл—сентябрь!

Янги портфель қўлларда,
Гул поёндоз йўлларда,
Қадам босамиз бир-бир,
Салом, азиз сентябрь!

Ез бўйи роса мақтаб —
Соғиниб келдик, мактаб!
Кузатди кашшоф лагерь,
Кутмоқда, деб сентябрь.

Дилда сақлаб эҳтиром
Деймиз: — Салом, ассалом,
Билимларга кон қаср!
Бағрингни оч, сентябрь!

Н. МУХАММАДЖОНОВ олган сурат.

ДОЛЗАРБ МАСАЛА

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети деҳқончилик-саноат комплекси комиссиясининг мажлиси бўлди.

«Ўзбекистон ўрмони» комплекс иш программасини тузиш ва уни 2005 йилгача бажариш йўллари тўғрисидаги масалалар, табиатни муҳофаза қилиш жамияти жумҳурият кенгашининг «Заҳарли моддалардан, минерал ўғитлардан фойдаланиш ҳамда ўсимликларни қишлоқ хўжалик зараркунандаларидан ҳимоя қилишнинг биологик усулини жорий этишдаги камчиликлар ҳақида»ги хати муҳокама қилинди. Жумҳурият партия ва хўжалик идораларининг 1991—1995 йилларда ва 2000 йилгача вино саноатини ривожлантиришни таъминлашга доир вазифалари кўриб чиқилди.

Мажлисни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг котиби, комиссия раиси А. И. Икромов бошқариб борди.

Мажлис ишида жумҳурият Министрлар Кенгаши раисининг биринчи ўринбосари И. Ҳ. Жўрабеков қатнашди.

ФАЗОДА ТАЖРИБА

31 август. (ТАСС). Геннадий Манаков билан Геннадий Стрекаловнинг орбита бўйлаб парвози бошланганига бир ой бўлмоқда.

Бугун «Мир» комплекси экипажи иш вақтининг анчагина қисми тиббий тадқиқотлар ўтказишга ажратилган. Эрталаб фазогирлар ўз таналари вазнини ўлчаб, вазнсизлик шароитида кам куч келадиган мушаклари ҳолатига баҳо бердилар. Борт инженер осойишталик шароитида юракнинг биоэлектрик фаоллигини аниқлаш мақсадини кўзловчи текширишдан ўтади. Бир кун олдин командир ана шундай текширишдан ўтди. Экипаж кун давомида станция ва модулларнинг бўлмаларида газ муҳити таркибининг ўзгаришини тадқиқ этиш юзасидан тажрибалар ўтказадилар

Орбитал комплекс ташқи сатҳига ўрнатилган илмий асбоблардан фойдаланиб тажрибалар ўтказиш давом этмоқда. Бугун ер атмосфераси юқори қатламларида ва ионосферада юз бераётган физик жараёнларни ўрганишга доир навбатдаги тадқиқотлар туркуми ўтказилади.

ПАХТА ЙИҒИМ-ТЕРИМИ БЎСАҒАСИДА

Жумҳурият Министрлар Кенгаши Президиумининг мажлисида пахта йиғим-теримини уюшқоқлик билан ўтказишга қандай тайёргарлик кўрилаётганлиги муҳокама қилинди.

Деҳқонларнинг айтишларича, бу йил ҳосилнинг чўғи яхши. Ҳар туп ғўзада ўтган йилдагига нисбатан бир-икки кўсак кўпроқ етилмоқда, ғўзанинг ривожи кечикмади. Мутахассислар 4,9—5 миллион тонна ялпи ҳосил етиштирилишига эришиш мумкин, деб ишонтирмоқдалар. Бу йилги қулай шароит ҳосилнинг камида 60 фоизини машинада териб олишга имкон беради. Гурлан, Қува, Бувайда, Оққўрғон районларидаги айрим хўжаликлар пахтани қўлда теришни бошлаб юборди, Термиз, Бухоро, Қарши районларидаги айрим хўжаликлар эса пайкалларни танлаб, ғўза баргини тўктиришга киришдилар.

Йиғим-терим мавсуми бўсағасидаги қувончли истиқболлар кейинчалик ёғингарчилик ва совуқ тушганда ҳам давом этадиган ишга айланиб кетишини ўтган йиллар тажрибасидан биламиз. Фаразлар бошқа-ю, йиғим-терим бошқа. Фақат пухта тайёргарлик кўрилсагина мавсумнинг тўхтовсиз ва аниқ ўтишига кафолат берилади.

Шунинг учун ҳам жумҳурият ҳукумати хўжаликлар ғўза баргини тўктиришга, пахтани машина билан териб олишга қандай тайёргарлик кўрганини пухта таҳлил қилди.

Ғўза баргини тўктиришга доир барча тайёргарлик ишлари ғоят қисқа муддатда, 10—12 кун ичида, сентябрнинг биринчи ярмида тугалланиши керак. Бу куннинг вазифаси ана шундай. Ғўза баргини тўктириш учун магний хлорати ва кальций хлорат-хлориди ишлатилади. ГФРдан унча заҳарли бўлмаган дори — дропп сотиб олинди.

Дефолиантлар ғўза баргини тўктириш учун такрорий ишлов беришни ҳам ҳисобга олиб, етарли миқдорда келтириб қўйилди. Бироқ Хоразм, Бухоро, Сурхондарё вилоятлари ва Қорақалпоғистон хўжаликларида уларни чанглатиб сепиш учун ерда ишлатиладиган аппаратлар далага олиб чиқиш учун ҳали тўла тайёр қилинган эмас. Жиззах, Қашқадарё, Фарғона вилоятларида ва Қорақалпоғистонда дефолиантлар эритмасини марказлаштирилган тартибда тайёрлаб берадиган пунктларни тайёрлашда ҳам кечикилмоқда. Бунинг сабаби моддий-техника таъминотининг ёмонлигидадир. «Андижанец» насослари, бу насосларнинг жиҳозлари, бочкалар, респираторлар етишмаяпти.

Далаларнинг бир қисмида ғўза баргини дорини самолётлар ёрдамида сепиш йўли билан тўктириш режалаштирилган. Айрим раҳбарлар бу усулни мақбул кўрмаётганликлари маълум. Улар самолётдан фойдаланиш қимматга тушаётганлигини ҳам, атроф муҳитига зарар етказишини ҳам пеш қилмоқдалар. Бу гапларнинг бир қисми ҳақиқат. Аммо ҳозирча ғўза баргини тўктиришнинг бошқа усули кашф қилинмаган, мутлақо соф дефолиантлар ҳам йўқ. Ҳозиргилари ҳам оз бўлсада заҳарлидир. Ҳақиқат ҳисобга олиниб, Фарғона водийсининг аҳоли зич жойлашган қисмида дефолиация ўтказишда самолётларни қўлланиш мутлақо мумкин бўлмаса, қўриқ ерларда бу ишни бажариш учун самолётлар ва вертолётлардан ҳеч қандай зиёнзаҳматсиз фойдаланиш мумкин. Аммо Қашқадарё ва Сурхондарёда экипажларни қабул қилиб олишга шошилишмаяпти — бу вилоятларда ҳамма қўналғалар ҳам фойдаланиш учун тайёр эмас.

Мажлисда пахта териш техникасидан фойдаланиш муаммосига алоҳида эътибор берилди. Ҳисоб-китоблар шуни кўрсатмоқдаки, ҳар бир машина билан 44 гектар ердан 91 тонна пахта териб олинса, биринчи теримни 11—14 иш кунида, иккинчи теримни 10—12 кунда тугаллаш мумкин. Бошқача қилиб айтганда, бу ишни бир ойдан камроқ вақт ичида тугалласа бўлади.

Сўнгги вақтда йиғим-терим техникаси муайян даражада камчил бўлиб қолганига қарамай, жумҳурият хўжаликларида 28 августга қадар 2000 машина ишга тайёр қилинган эмас. Айниқса Сирдарё вилояти орқада қолмоқда. Андижон, Наманган, Фарғона ва Хоразм вилоятларида ҳам иш ўтган йилдагига нисбатан ёмонроқ бормоқда. Бу вилоятларда кўрак териш ва кўрак чувиш машиналари ремонти кечикаяпти. Жиззах, Тошкент ва Сирдарё вилоятларида пахта заводлари ва пахта тайёрлаш пунктларини ремонтдан чиқариш ва тайёрлаш тугалланмаган.

Министрлар Кенгаши бу камчиликларнинг ҳаммаси вилоятлар, районлар, хўжаликлар айрим раҳбарларининг йиғим-терим мавсумига ўз вақтида тайёргарлик кўриш масалаларига етарли эътибор бермаганлиги, моддий-техника таъминоти яхши ташкил этилмаганлиги натижасидир, деб таъкидлади. Жумҳурият Қишлоқ хўжалик давлат-кооператив комитети (Размаев, Короткий ўртоқлар), Сирдарё (ўртоқ Маҳмудов), Жиззах (ўртоқ Олимов), Қашқадарё (ўртоқ Ҳидиров), Сурхондарё (ўртоқ Менглиев), Тошкент (ўртоқ Сайдалиев) вилоят ижроия комитетларининг бу соҳадаги ишлари етарли эмас, деб ҳисобланди.

Давлат нефть маҳсулотлари билан таъминлаш комитети (ўртоқ Мўминов)га қишлоқ хўжалигини бутун йиғим-терим мавсуми давомида ёнилғи-мойлаш материаллари билан узлуксиз таъминлаш, жумҳурият давлат моддий-техника таъминоти комитетига ва Қишлоқ хўжалик давлат-кооператив комитетига, «Машхлопок», «Чирчикхлопкомаш» ишлаб чиқариш бирлашмалари ҳамда жумҳурият ҳудудида жойлашган ва қишлоқ хўжалигига ресурслар етказиб берувчи бошқа бирлашмалар ва заводларга машиналар ва ускуналарни, эҳтиёт қисмларни, материалларни маҳсулот етказиб бериш режаларида белгиланган ҳажм ва миқдорда етказиб беришни таъминлаш топширилди. Шу билан бир вақтда «Машхлопок» ва «Узбекхлопкомаш» ишлаб чиқариш бирлашмалари йиғим-терим техникасини ремонт қилиш ва тайёрлашда колхозларга ҳамда совхозларга етарли даражада оталиқ ёрдами бермаётганлиги таъкидланди.

Мажлисда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Ўзбекистон ССР Президенти, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби И. А. Каримов нутқ сўзлади.

ЖУМҲУРИЯТ ВА БУТУНФЕДЕРАЦИЯ МАНФААТЛАРИНИ КЎЗЛАБ

(Давоми. Боши 1-бетда).

моддий жиҳатдан қўллаб-қувватлашга кафолат бериш;

— аҳоли турмуш даражаси пасайганлигининг ўрнини қоплаш омиллари;

— турмуш қиймати индекси ўзгариши, пулнинг қадрсизланиш жараёнлари ўсишига мувофиқ даромадлар индексациясининг омиллари.

Меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан банд қилиш муаммосини ҳал этиш учун ҳуқуқий, иқтисодий ва ташкилий тусдаги тадбирлар туркумини амалга ошириш назарда тутилади. Бунда аҳолини иш билан банд қилиш тўғрисидаги Ўзбекистон ССР қонуни асосий ҳужжат ҳисобланади. Қонунда фуқароларнинг иш танлаш, иш олиш ёки касбҳунарга қайта тайёргарлик кўриш ҳуқуқларини амалга ошириш, шунингдек ишсизнинг ижтимоий-ҳуқуқий мақоми, унга нафақа тўлаш шартлари ва ҳажми белгиланиб, давлат томонидан бериладиган ана шу кафолатлар мустаҳкамлаб қўйилади.

«Иш билан банд қилиш» жумҳурият давлат дастури ишлаб чиқилган тадбирларнинг таркибий қисми ҳисобланади. Жумҳуриятимизнинг барча шаҳар ва районларида иш билан таъминлайдиган ягона давлат идорасини тузиш режалаштирилган.

Ижтимоий пенсиялар ва стипендияларни жорий этиш, болалар учун нафақаларнинг ягона системасини қўлланиш назарда тутилади. Шу билан бирга аҳолининг мазкур тоифалари учун уй-жой, коммунал хизмат, мактабгача ва мактабдан ташқари муассасалардан фойдаланиш учун ҳақ тўлашда имтиёзлар белгилаш, бепул овқатланишни ташкил этиш, қатъий белгиланган нархларда кундалик эҳтиёж моллари билан таъминлаш, қариялар ва ногиронлар уйлари тармоғини кенгайтириш ва ҳоказолар мўлжалланмоқда. Шу мақсадда солиқ солишдан, тижорат савдоси, кўнгилли равишда аниқ мақсад учун берилган бадаллар ҳисобига махсус жамғармалар тузилади.

Ўзбекистон ижтимоий соҳада орқада қолганлигини ҳисобга олиб, янги иттифоқ шартномасини тузишда дастлабки шароитларни тенглаштиришга олиб келадиган аниқ тадбирлар кўзда тутилган. Чунончи, жумҳурият манфаатларида молиявий-кредит сиёсати қайта кўриб чиқилмоқда. Бу ерда гап, биринчи навбатда, оборотдан олинадиган солиқдан жумҳурият бюджетига тушумларни ҳамда фойдадан олинадиган даромад фоизини кўпайтириш, пахта толаси ва бошқа хом ашё ресурсларини эркин сотиш учун қолдириладиган жумҳурият ҳиссасини кўпайтириш тўғрисида бормоқда.

1991 йил бюджетининг лойиҳасида давлатдан ажратиб олинган мулкдан даромад олиш биринчи марта режалаштирилган. Тугалланмаган қурилишларни сотиш, нормадан ташқари товар-моддий бойлик запаслари ва ўрнатилмаган ускуналарни сотишдан тушган маблағ марказлашмаган капитал маблағ билан таъминлашнинг манбаи сифатида назарда тутилган. Буларнинг ҳаммаси бюджетни 13,7 миллиард сўм миқдорида мутаносиблаштиришга имкон беради.

Молия бозори вужудга келтирилмоқда. Корхоналарнинг бўш молиявий ресурсларидан иқтисодий ва ижтимоий ривожланиш мақсадида тижорат тарзида фойдаланиш унинг иқтисодий негизи бўлади.

Бозор ишлаб турган шароитда Ўзбекистоннинг бошқа жумҳуриятлар ва умуман иттифоқ билан ўзаро иқтисодий муносабатлари бутунлай ўзгаради. Бунда бошқарувнинг юзага келган қаттиқ маъмурий-буйруқбозлик системасидан воз кечиш, тўлақонли, теппа-тенг, ўзаро фойдали алмашинув қоидаларини амалга ошириш назарда тутилади. Бу Ўзбекистон ССРнинг ер, ер ости бойликлари, бошқа табиий бойликларга, корхоналар, бирлашмалар, ташкилотларнинг мол-мулкига эгалиги билан, жумҳурият қонунларида кўзда тутилган ҳуқуқий нормалар билан белгиланади. Чунончи, унинг ташқи иқтисодий фаолиятдаги мустақиллиги ҳам кўзда тутилган.

Айрим жумҳуриятлар ҳамда минтақаларни ривожлантириш даражасини тенглаштиришга сарфланадиган иттифоқ манбаларидан ва бошқа манбалардан маблағ бериш усуллари тубдан ўзгартирилади. Хўжалик юритишнинг янгича шароитида улар дотациялар ва субвенциялар шаклида эмас, балки жумҳурият ҳам, умуман иттифоқ ҳам манфаатдор бўлган умумиттифоқ дастурларини аниқ бир мақсадни кўзлаб, пул билан таъминлаш шаклида бўлиши керак.

Янги иттифоқ шартномасини ишлаб чиқиш чоғида жумҳуриятларнинг иқтисодий ва сиёсий мустақиллигини кучайтирган ҳолда давлатнинг яхлитлиги ва мустақиллигини таъминлаш билан алоқадор бўлган ваколатларнинг муайян аниқ бир доирасини иттифоқ ихтиёрига бериш мақсадга мувофиқдир. Федерацияни ва ўзаро фойдали хўжалик алоқаларини сақлаб қолиш, ривожланган умумиттифоқ бозорини шакллантириш муҳимдир. Унда барча жумҳуриятлар тенг ҳуқуқли шериклар сифатида қатнаша оладилар.

Бозор муносабатлари шаклланаётган шароитда Ўзбекистон ССРнинг Ўрта Осиё жумҳуриятлари ҳамда Қозоғистон билан иқтисодий алоқалари йўлини танлаб олиш алоҳида аҳамиятга эга. Мазкур жумҳуриятлар раҳбарларининг учрашуви бундай ниятларнинг тўғрилиги ва самарадорлигини, уларнинг ўзаро фойдали эканлигини яна бир марта тасдиқлади.

Жумҳурият халқ хўжалигини бошқариш структурасининг янги йўналишлари ва уни қайта қуришга ёндашувлар шакллантирилмоқда. Уларда:

— асосий ишлаб чиқариш бўғини билан министрликлар ва идоралар ўртасидаги хўжалик ҳисоби муносабатлари;

— бирлашмалар ҳамда корхоналарга министрликлар ва идоралар таркибидан чиқиш, ўз фаолиятини давлат мулкини ижарага олиш асосида мустақил амалга ошириш имкониятини бериш;

— мулкчиликнинг турли шакллари негизида уюшмалар, акционерлик жамиятларини тузиш;

— аҳолининг ўзгариб бораётган эҳтиёжини тез ҳисобга оладиган майда ва ўрта корхоналарни кенг ривожлантириш ресурсларидан самарали фойдаланиш, янги иш жойларини яратиш;

— министрликлар ва идораларни ишлаб чиқарувчиларга бевосита бошчилик қилишдек ўзларига хос бўлмаган вазифалардан озод қилиш ҳамда уларнинг куч-ғайратини тармоқларнинг истиқболда ривожланишига, фан-техника тараққиётига, бозорнинг аҳволини олдиндан аниқлашга, кадрларни тайёрлаш ва қайта тайёрлаш масалаларига сафарбар этиш;

— маҳаллий Советларнинг ижтимоий соҳани ривожлантиришдаги ҳуқуқлари ва масъулиятини кенгайтириш;

— Ўзбекистоннинг бошқа жумҳуриятлар ҳамда хорижий мамлакатлар билан муносабатларини бошқариш вазифаси юкланадиган махсус бошқарув идораларини тузиш;

— умумиқтисодий идоралар вазифасини ўзгартириш ва аҳамиятини ошириш, уларни бозор хўжалигининг етилган эҳтиёжларини тартибга солувчи таъсирини ҳисобга олиб, қайта ташкил этиш ва уйғунлаштириш назарда тутилади.

1991 йил плани тузилаётганида бозор муносабатларига ўтиш вазифалари ва шароитлари ҳисобга олинган. Айни вақтда 1991 йилда бутун мамлакатни иқтисодий ва ижтимоий жиҳатдан ривожлантиришни таъминлашга доир жумҳуриятнинг бир қанча таклифлари тайёрланди. Гап ишлаб чиқариш ҳажмларини барқарорлаштириш ва кўпайтириш тадбирларини биргаликда ишлаб чиқиш, ўзаро маҳсулот етказиб бериш ҳажмлари ва унинг хилларини пишиқтириш, иттифоқдош жумҳуриятлар иштирокида дастлабки шартларни тенглаштиришни ҳисобга олиб, 1991 йил бюджетини шакллантириш тартиби ва унинг кўрсаткичларини белгилаш ҳақида бормоқда.

Бозор муносабатларига ўтаётганимизда Ўзбекистон ва бутун федерация манфаатларига асосланиб, ўзгартишларнинг шакллари, усуллари ва муддатларини танлаб оламиз, — деди сўзининг охирида Ш. М. Мирсаидов. — Жумҳуриятимизнинг сиёсий ва иқтисодий мустақиллигини мустаҳкамлашга, халқимизнинг турмуш даражасини оширишга қаратилган сиёсатимизнинг ютуғи бугунги кунда жумҳуриятимиздаги барча соғлом кучларнинг бирлашишига, уюшқоқлигига, Ўзбекистон иқтисодиётини соғломлаштиришга доир долзарб тадбирларни муваффақиятли амалга оширишга боғлиқ.

Муҳокамада Ўзбекистон ССР Конституцион назорат комитетининг раиси, жумҳурият Олий Совети комитетларининг, министрликлар ва идораларнинг, бир қанча йирик корхоналарнинг раҳбарлари қатнашдилар.

Мажлисда Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов нутқ сўзлади.

Олий Совет Президиуми ҳукумат маърузасида баён этилган асосий принциплар ва қоидаларни айтилган фикр-мулоҳазалар, таклиф ва истакларни ҳисобга олган ҳолда умуман маъқуллади. Янги иттифоқ шартномасини тузиш ва бошқариладиган бозор иқтисодиётига ўтиш дастурини ишлаб чиқишга доир жумҳуриятимизнинг позициясини СССР Олий Совети ва СССР Министрлар Советига тақдим этишга қарор қилинди.

Ушбу ҳужжатларни Ўзбекистон ССР Олий Совети комитетларида, халқ депутатлари Советларида, министрликлар, идораларда, илмий муассасалар, жамоат ташкилотларида муҳокама қилишни давом эттириш ва пишиқтириш мақсадга мувофиқ, деб топилди.

Мажлисни Ўзбекистон ССР Олий Советининг раиси М. И. Иброҳимов бошқарди.

(ЎзТАГ).

Дўстлик районидаги «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги» давлат-кооператив хўжалигининг Дада Бадалов ва Тангир Бастамов бошлиқ звеноларида узум тайёрлаш йиллик режаси зиёди билан уддаланди. Ҳозир жамоаларда токзор неъматини топшириш қизғин давом этмоқда.

СУРАТДА: аҳдига вафодор миришкорлар Дада Бадалов ва Тангир Бастамов.

Б. НОРҚУЛОВ олган сурат.

ЙИЛЛИК РЕЖА БАЖАРИЛДИ

Шу кунларда ноз-неъмат бунёдкорларининг қўли-қўлига тегмайди. Дастурхонимизда сархил маҳсулотлар сероб. Етиштирилган ҳосил пешма-пеш йиғиштириб олиниб, истеъмолчиларга етказиб берилаяпти. Куни-кеча Вобкент районидаги «Зарафшон» жамоа хўжалигидан хушхабар келди: аҳдида устивор сабзаводкорлар 1105 тонна маҳсулот тайёрлаб, йиллик режани ортиғи билан адо этдилар. Бу борада Р. Ғойипов, С. Пўлатова, З. Саидова, Б. Шодиев каби миришкорларнинг ҳиссаси катта бўлди.

— Пиёзчиликда оила пудратини жорий этганмиз, — дейди сабзавотчилик бригадаси бошлиғи Ҳ. Қўшмуродов. — Бу ўз самарасини бермоқда. Жорий йилда ҳар гектар майдондан 160 центнер ўрнига 256 центнердан пиёз етиштирилди. Далаларимизда ҳали ҳосил мўл. Савдо тармоқларига ҳар куни кўплаб помидор, сабзи, саримсоқпиёз, бодринг, бақлажон каби сархил ноз-неъматлар етказиб берилаяпти.

Н. РАСУЛОВ.

СССР ПРЕЗИДЕНТИ МАНСАБДОР ШАХСЛАРНИНГ ЖАВОБГАРЛИГИ ҲАҚИДА ФАРМОН ҚАБУЛ ҚИЛДИ

Илгари хабар қилинганидек, СССР Президенти М. С. Горбачев аҳолини тамаки маҳсулотлари билан таъминлашдаги танг вазият сабабларини тушунтириб беришни бир қанча мансабдор шахслардан талаб қилди. Тамаки бозоридаги танглик сабаблари хусусида келтирилган далиллар ва изоҳлар ишонарли ва асосли эмас, деб топилди. СССР Президенти 30 август куни фармон қабул қилди.

СССР Президенти **қарор қилди:**

1. Тамаки ишлаб чиқариш камайиб кетишининг олдини олиш чораларини кўрмаганлиги, тамаки саноати ишида ўпирилишга йўл қўйганлиги, бу аҳвол мамлакатнинг кўп районларини тамаки маҳсулотлари билан таъминлашда узилиш бўлишига, планга қўшимча валюта сарфланишига олиб келганлиги учун ўртоқ Владилен Валентинович **Никитин** СССР Министрлар Кенгаши раисининг биринчи ўринбосари, СССР Министрлар Кенгаши озиқ-овқат ва харид давлат комиссиясининг раиси лавозимидан бўшатилсин.

Ўртоқ В. В. Никитинни вазифаларидан бўшатиш тўғрисидаги қарор СССР Олий Совети тасдиғига тақдим этилсин.

2. СССР Министрлар Кенгашига, иттифоқдош жумҳуриятлар давлат олий раҳбарларига тамаки маҳсулотлари ишлаб чиқариш ва бундай маҳсулотлар билан савдо қилишдаги узилишлар учун конкрет ходимларнинг жавобгарлиги билан боғлиқ масалаларни кўриб чиқиш тавсия этилсин.

3. СССР Министрлар Кенгаши иттифоқдош жумҳуриятларнинг ҳукуматлари билан биргаликда аҳволни дарҳол ўнглаб олиш чораларини кўрсинлар, жумладан, шу йил 1 октябрдан бошлаб тамакининг янги харид нархларини жорий этсинлар ва бу ҳақда жамоатчиликка хабар қилсинлар.

(ТАСС).

Олимлар—қишлоқ хўжалигига

ЕР ОСТИДА... САБЗАВОТ ОМБОРЛАРИ

«Жумҳуриятимизда ҳосилни сақлаш учун жой йўқ, деган гаплар нотўғри, — дейди геология-минералогия фанлари номзоди М. Юсупов.—Хизмат муддатини ўтаб бўлган ертўлалар, конлар, ҳар қандай хандақлардан ҳосил сақланадиган омбор сифатида фойдаланса бўлади».

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси сейсмология институтининг ходимлари М. Юсупов раҳбарлигида ана шундай сабзавот омборларидан дастлабкисининг техникавий-иқтисодий жиҳатдан асосланган лойиҳасини ишлаб чиқдилар. Омборхона Ангрен яқинидаги фойдаланиб бўлинган конда жойлашади.

М. Юсуповнинг таклифи фойдали бўлиб, жуда оз вақт ва маблағ сарфлаб, сабзавот, мева, ғалла сақлаш учун катта-катта омборларга эга бўлишимиз мумкин. Айни вақтда улар табиий салқин ерлардир.

— Мен ҳеч қандай Америка очганим йўқ, — дейди ажабланиб Юсупов. — Озиқ-овқат маҳсулотларини сақлашнинг ана шу жуда фойдали усулидан аллақачондан бери Швеция, ГФР, бошқа мамлакатларда фойдаланадилар. Кавказортида, Қозоғистонда ташландиқ конлардан хўжалик эҳтиёжлари учун муваффақиятли фойдаланилмоқда. «Виктория» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси Молдовада бундай ташландиқ конларда қўзиқорин етиштирмоқда. У ерда ерости мева омборхонасининг лойиҳаси ҳам ишлаб чиқилган.

Ҳосилнинг катта қисми исроф бўлишига йўл қўйилаётган, унинг кўпчилик қисмини ташқарига юборишга мажбур бўлаётган жумҳуриятимизни ўйласак, кишига алам қилади. Ахир деҳқоннинг пешона тери билан яратилган табиат эҳсонини қачонгача исроф қиламиз.

Мамарайим Юсупович институт директорининг фан бўйича ўринбосари Б. Мардоновга юрагида йиғилиб қолган барча аччиқ-чучук гапларни айтди. Директор ўринбосари унинг мамлакат халқ хўжалигида сунъий ертўлалардан кенг фойдаланиш тўғрисидаги фикрини қўллаб-қувватлади.

М. Юсупов ўз фикрларини қоғозга батафсил тушириб, СССР Министрлар Кенгашининг раиси Н. И. Рижков номига хат юборди. Бу хат кейинчалик СССР давлат деҳқончилик-саноат комитети билан жумҳурият Министрлар Кенгашининг эътиборига ҳавола қилинди. Ҳаётга жорий этилиши натижасида қишлоқ хўжалигига жуда катта фойда келтириши мумкин бўлган бу ғояни юқори идораларда маъқуллаб, кутиб олганликларига қарамай, кутилмаганда Ўзбекистон давлат деҳқончилик-саноат комитетининг... қаршилигига дуч келди. Бундай таклифга жуда катта манфаатдорлик билан ёндашиши керак бўлган идорада унга совуққина муносабатда бўлдилар. «Маблағ йўқ», деган баҳона билан қўл силтаб қўяқолдилар.

Қимматга тушадиган сабзавот омборларини қуришга маблағлар борми ўзи? Албатта, бор. Ахир, фойдаланилган конлар, ертўлалардан омборхона сифатида фойдаланиш, уларни жиҳозлаш анча арзонга тушадику. Уларга кириладиган йўлларни кенгайтириш, шамоллатиш қурилмаларини ўрнатиш ва ишчи хоналаригагина харажат қилиш керак бўлади.

Давлат деҳқончилик-саноат комитетида яна баҳона топишди: «мутахассислар йўқ» эмиш.

— Менимча эса, ишга омилкорлик билан ёндашмаяптилар, — дейди алам билан Б. Мардонов. У сейсмология институтида куртак отган ғояни рўёбга чиқариш учун қай даражада машаққатли кураш олиб борилганлиги ҳақида гапириб берди.

— Бу сизнинг соҳангиз эмас, ўз ишингиз билан шуғулланинг, — деди ташаббускорларга бир академик, бу билан у янгиликнинг йўлини тўсди-қўйди.

Ана шундан кейин жумҳурият Министрлар Кенгаши ушбу масалани ўз назорати остига олди. Қарабсизки, маблағ ҳам, мутахассислар ҳам топила қолди.

«Ўзбекистон» кооператив-ишлаб чиқариш бирлашмаси дастлабки ер ости омборининг техникавий-иқтисодий жиҳатдан асосланган лойиҳасини ишлаб чиқишга буюртма берди. Жумҳурият муҳандислар жамиятига эса сунъий ертўлаларни ўзлаштириш борасидаги ишларга умумий раҳбарлик қилиш топширилди. Ишлар ана шу жамият орқали пул билан таъминланади.

Шундай қилиб, муаллифлар ёрдамчи пудратчиларга айланишди. Лекин улар қўл силтаб қўяқолишмади. Чунки улар ҳеч бўлмаса бир иншоотни тезроқ қуриш ва бу билан ўз таклифларининг мақсадга мувофиқ эканлигини амалда исботлашни ўзларининг асосий вазифалари, деб биладилар.

Техникавий-иқтисодий асосларни ишлаб чиқишга 50 минг сўм пул ажратилди, унинг ярми ҳозирдаёқ ўзлаштириб бўлинди. Ўзбекистон ССР Фанлар академияси сейсмология, механика ва иншоотлар зилзила бардошлиги институтининг, политехника институти, «Средазниипроцветмет»нинг, Ангрен олтин конининг бир қанча мутахассислари ҳам ишга жалб этилдилар. Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг вице президенти Т. Рашидов билан Ўзбекистон Фанлар академиясининг мухбир аъзоси В. Раҳимов уларга умумий раҳбарлик қилмоқдалар.

Тадқиқотлар Қурама ГРЭСининг ер ости разведка ишлари натижасида пайдо бўлган ва хизмат муддати тугаган ертўлалари, Самарчук, Қочбулоқ конлари (уларнинг ҳаммаси Ангрен теварагига жойлашган) омборхоналар қурилиши учун яроқли эканлигини кўрсатди. Ғаллаорол темир йўл станцияси яқинидаги Қўйтош конидаги ташландиқ ертўлалардан полиз ва дуккакли экинлар маҳсулотларини сақлашда фойдаланилиши мумкин. Маржонбулоқнинг худди шундай иншоотларидан вино омборхоналари қурилиши учун фойдаланиш таклиф этилмоқда.

Сейсмология институтининг ходимлари бундай жойларни текшириб, 60 дан ортиқ ташландиқ ертўла борлигини аниқладилар.

Улардан фақат қишлоқ хўжалик маҳсулотларинигина эмас, айни вақтда нефть маҳсулотлари, зарарли кимёвий моддалар, минерал ўғитларни сақлашда ҳам фойдаланиш мумкин. Бўш ётган ер ости иншоотларида, шунингдек заводлар, электростанциялар, сув омборлари, фермалар ва теплицалар қуриш ҳам таклиф этилмоқда.

Ер ости қурилишининг истиқболлари экологик муаммоларни ҳал этишда ҳам ғоят муҳим аҳамиятга эга. Биз ер ости омборларига кимёвий моддаларни яхшилаб беркитар эканмиз, бу билан сув, тупроқ, ҳаво булғанишининг олдини оламиз, демак одамларнинг соғлиғини сақлаб қоламиз. Бинобарин, турли табиий офатлар рўй берган тақдирда барча ер ости хазиналарини сақлаб қолишга кафолат берилади. Энг асосийси вақтдан ютамиз, чунки бундай иншоот кўпи билан бир йил ичида қуриб битказилади.

Масаланинг ижтимоий жиҳати — аҳолини иш билан банд қилиш муаммоси ҳам бундан кам аҳамиятга эга эмас. Хизмат муддатини ўтаб бўлган конда қурилган уч минг тонна сиғимли дастлабки ер ости омбори Қочбулоқ қишлоғидаги юздан ортиқ кишини иш билан таъминлаш имконини беради. Ана шу ер ости омборида хўраки ва уруғлик картошкани, Оҳангарон районига яқин ерлардаги хўжаликларнинг қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ҳамда Ангрен шаҳри савдо корхоналарининг маҳсулотларини сақлаш мўлжалланган.

Мутахассисларнинг ҳисоб-китобларига қараганда, хизмат муддатини ўтаб бўлган конларда бундай иншоотларни олимлар таклиф этганидек, оммавий равишда қуриш натижасида неча ўн миллионлаб сўм пулни тежаб қолиш мумкин бўлади.

В. ҲАБИБУЛЛАЕВА,
ЎзТАГ мухбири.

ҚИРҒИЗИСТОН КОМПАРТИЯСИНИНГ СЪЕЗДИ

ФРУНЗЕ, 30 август. (КирТАГ — ТАСС). Қирғизистон Коммунистик партияси XIX съездининг бугун бўлиб ўтган иккинчи босқичида жумҳурият Компартиясининг мустақиллигини белгилаб берувчи дастурий ҳужжатлар қабул қилинди.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Қирғизистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби А. М. Масалиев маъруза қилди. Партия анжумани делегатлари жумҳурият Компартиясининг ҳаракат дастури ва мақомини қабул қилдилар. Бундан буён Қирғизистон Компартияси умумбашарий қадриятлар ва коммунистик идеалга асосланган дастурий мақсадларни рўёбга чиқариш учун Қирғизистон ССР ва СССР фуқароларини ихтиёрий асосда бирлаштирувчи мустақил сиёсий ташкилотдир ва КПСС отрядларидан бирини ташкил этади. Компартия давлат қурилиши, жумҳуриятни ижтимоий-иқтисодий ва маданий ривожлантириш масалаларини ҳал этишда КПСС манфаатларини Қирғизистон Компартияси ва Қирғизистон ССР манфаатлари билан узвий боғлашга қаратилган йўлни ўтказади.

ҚУРУВЧИЛАР КАСАБА УЮШМАСИ ЯНГИ БОСҚИЧДА

Тошкентда Ўзбекистон қурилиш ва бинокорлик материаллари саноати ходимлари касаба уюшмасининг съезди ўз ишини туғаллади. Делегатлар тармоқдаги муаммоларни муҳокама қилдилар ва касаба уюшмаларининг янги иқтисодий шароитлардаги вазифаларини белгилаб олдилар.

Съездда тармоқ касаба уюшмасининг жумҳурият ва мамлакат касаба уюшмалари федерацияси таркибига кириши тўғрисида қарор қабул қилинди. Касаба уюшмасининг устави ва дастури қабул қилинди.

Ўзбекистон қурилиш ва бинокорлик материаллари саноати ходимлари касаба уюшмаси жумҳурият комитетининг раиси этиб Ш. У. Ёқубов сайланди.

Съездда Ўзбекистон касаба уюшмалари жумҳурият кенгашининг раиси Б. А. Алламуродов, мамлакат тармоқ касаба уюшмасининг раиси Г. Д. Аржанов нутқ сўзладилар.

(ЎзТАГ).

Босилмаган хатлар изидан

ТУРТКИ

Ҳурматли редакция! Учқўрғон ноҳиясидаги Охунбобоев номли жамоа хўжалигида инсон омилига етарли эътибор берилмаяпти. Бошқарув соҳасида ҳамон эскича иш услублари ҳукмрон. Таниш-билишчилик, қариндош-уруғчилик кўринишлари барҳам топмаяпти. Ободончилик ишлари ўлда-жўлда. Қайта қуриш шамоли қачон биз томонларга етиб келаркин?

П. МУИДИНОВ,
Г. ЖАЛИЛОВ.

Халқ депутатлари Учқўрғон ноҳия Совети ижроия комитети ушбу шикоят юзасидан текшириш ўтказди. Қуйида ана шу ҳақдаги расмий жавобни эътиборингизга ҳавола қиламиз:

— Охунбобоев номли колхоз — ноҳиядаги йирик, сертармоқ хўжаликлардан бири. Кейинги йилларда ишлаб чиқаришни юксалтириш, турмуш фаровонлигини яхшилаш юзасидан бирмунча тадбирлар амалга оширилди. Лекин ечимини кутиб турган муаммолар, нуқсонлар ҳам оз эмас. Бу борада шикоятчилар ҳақ. Улар ўз хатларида хўжалик раиси А. Жўраев хизмат вазифасини суиистеъмол қилаётганлиги, атрофига қариндош-уруғларини тўплаб олганлиги ҳақида ёзишган. Дарҳақиқат, колхозда раиснинг уч нафар жияни ишлайди. Бироқ улар А. Жўраев раҳбарликка тайинланмасдан аввал ҳам ўша вазифаларда бўлишган. Бош мутахассислар, моддий жавобгар шахслар орасида унинг қариндош-уруғи йўқ. Кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйиш масаласи хўжалик партия комитети билан ҳамжиҳатликда ҳал этилган.

1989-1990 йиллар давомида уй-жой қуриш учун 349 та оилага бош режа асосида ер ажратиб берилди. Қишлоқ меҳнаткашларининг шахсий ёрдамчи хўжаликларини ривожлантириш диққат марказида. 425 та хонадон қўшимча томорқага эга бўлди: уларга 79 гектар унумдор ер тақсимлаб берилди. Хўжаликнинг саккизта қишлоғи водопроводлаштирилган. Жорий йилда 2,5 чақирим йўл асфальт қилинди, бунинг учун 142 минг сўм маблағ сарфланди. Ободончилик соҳасидаги ишлар давом эттирилаяпти.

Хўжалик ҳудудидаги 4 та доимий боғчада меҳнаткашларнинг 305 нафар фарзандлари тарбияланаяпти. Мавжуд 14 та дала шийпонининг ҳар бирида мавсумий боғчалар ташкил этилган. Улар марказлашган усулда сутли таомлар, мева-чева, қовун-тарвуз ва бошқа хил озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаб турилибди. Дала шийпонларида колхозчи аёллар учун алоҳида хоналар бор. Телевизор, кўчма кутубхона, душхона улар хизматида. 1991 йилда «Коммунизм» қишлоғида 140 ўринли боғча биноси қуриш мўлжалланаяпти. Шийпонлар олдидаги спорт майдончалари зарур анжомлар билан жиҳозланган. Норин дарёси соҳилида истироҳат боғи барпо этилаяпти. Бу ерда хўжалик меҳнаткашлари ҳордиқ чиқарадилар.

Маданий-маиший соҳадаги ишларни жонлантириш юзасидан тегишли тадбирлар белгилаш колхоз правлениеси ва партия ташкилоти зиммасига юклатилди.

Х. ТОЖИБОЕВ,
Халқ депутатлари Учқўрғон ноҳия Совети ижроия комитети раиси.

ВАЗИФАСИДАН БЎШАТИЛДИ

Халқ депутатлари Чироқчи ноҳия Совети ижроия комитети Охунбобоев номли давлат хўжалигининг Чувиллоқ қишлоғида истиқомат қилувчи Файзулла Оқмирзаев хатини ўрганиб чиқди. Маълум бўлишича, у 1988 йил декабрь ойида мол олиш учун минг сўм ссуда (қарз) сўраб ноҳия жамғарма банкига ариза берган. Бироқ унинг талабини қондириш турли баҳоналар билан орқага суриб келинган. Текширишда бундай сансалорлик иқтисодчи Алиқул Бобомуродовнинг айби билан содир этилганлиги аниқланди.

Хизмат бурчига совуққонлик билан қараганлиги ҳамда ишдаги бошқа хато-камчиликлари учун А. Бобомуродов вазифасидан бўшатилди. Банк бошқарувчиси А. Холиқовга назоратни бўшаштириб юборганлиги, фуқаролар билан нотўғри муносабатда бўлганлиги кўрсатиб ўтилди ҳамда у район ижроия комитети томонидан огоҳлантирилди.

Халқ депутатлари ноҳия Совети ижроия комитети раиси С. Жўралов имзоси билан олинган жавоб хатида ана шулар маълум қилинган.

ИНОБАТГА ОЛИНМАДИ

Мен Ургут ноҳиясидаги «Уч қаҳрамон» давлат хўжалигида истиқомат қиламан. Етти нафар фарзандим бор. Қарийб йигирма йил давомида ноҳиядаги «Дўстлик» насос станциясида механик ва смена бошлиғи бўлиб ишладим. 1989 январь ойида «синов (аттестация)дан ўтолмадинг», деган баҳона билан мени вазифамдан бўшатишди. Ҳозир ишсизман. Адолатни тиклашга ёрдам беринг.

С. ЭРГАШЕВ.

— Халқ депутатлари Ургут ноҳия Совети ижроия комитети «Қишлоқ ҳақиқати» редакциясига йўлланган шикоят юзасидан текшириш ўтказди. Ҳақиқатан ҳам С. Эргашев «Уч қаҳрамон» ва «Ургут» давлат хўжаликлари ҳудудидаги насос станциясида навбатчи машинист бўлиб ишлаган. Унинг ишдан бўшатилганига эса асосли сабаб бор. 1989 йил 25 январда етти кишидан иборат комиссия станция ходимларининг билим ва лаёқатини синовдан ўтказган. Касб маҳорати паст баҳолангани учун С. Эргашев билан М. Даминов вазифаларидан озод қилиниб, улар ўрнига олий маълумотли муҳандис-энергетик Ж. Умаров тайинланган.

Сайфи Эргашевнинг аризаси жамоа йиғилишида кўриб чиқилди. Унда 12 киши иштирок этди. Йиғилиш аризачининг талабини инобатсиз қолдиришга қарор қилди. Шикоят хатида кўрсатилган бошқа далиллар тасдиқланмади.

Г. РЎЗИҚУЛОВ,
халқ депутатлари Ургут ноҳия Совети ижроия комитети раиси.

ДАРОМАДГА ҚАРАБ БУРОМАД

Деновлик бир гуруҳ (жами 22 киши) муштарийлар редакцияга мактуб йўллаб, С. Раҳимов номли жамоа хўжалигидаги Пожур қишлоғида маданий-маиший шароит ночорлиги, турмуш даражаси пастлигидан шикоят қилишганди. Халқ депутатлари ноҳия Совети ижроия комитети раиси У. Қодиров имзоси билан олинган жавобда шундай сатрлар бор:

— Шикоят хатида баён қилинган талаб-эътирозлар ўринли. Пожур қишлоғи тоғ минтақасида жойлашган бўлиб, 112 хонадон истиқомат қилади. Қишлоқ ҳудудида уч гектарлик олмазор боғ бор, холос. Бошқа фойдаланадиган ер йўқ. Пожурликларга Даҳана ҳамда Қорақиз қишлоқларига кўчиб ўтиш ҳақида бир неча бор таклиф қилинди. Аммо улар рози бўлишмаяпти. Маданий-маиший шароитга келсак, Пожурдаги хонадонлар тўлиқ электрлаштирилган. Аҳоли радио, телевидение хизматидан баҳраманд. Қишлоқда медпункт, тўлиқсиз ўрта мактаб мавжуд. Ҳар ойда икки марта кинофильм намойиш этилиб, концертлар, учрашувлар ўтказилаяпти.

Пожурликлар ёз ойларида асосан Ушар ва Нили манзиллари орқали ўтган йўлдан фойдаланишади. Қишлоқ учун алоҳида йўл очиш катта маблағ талаб қилади. Хўжаликнинг иқтисодий аҳволи ночор бўлиб, уни кўтармайди. Шу сабабли ҳозирча янги йўл қуришнинг имкони йўқ.

Ҳар ҳафта шанба сонида

Мўйчинак

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган маданият ходими Аббос МУҲИДДИН таҳрири остида

ҲАМ ХЎРДАДАН, ҲАМ БУРДАДАН

Юрган дарё, ўтирган бўйра, дейдилар. Ҳақ гап. Сайру томошага не етсин, Бунинг ўз гашти бор. Сафар баҳона яхши-ёмонни кўрасан, кўнгил ғуборини ёзасан. Деҳқонбува шуларни ўйлади-ю, Андижон қайдасан, деб йўлга чиқди. Қўрғонтепага етиб келганда вақт тушга яқинлашганди. Бу ерда тўхтаб, тамадди қилмоқчи бўлди. Кун иссиқ. Нима қилишни ўйлаб турганди, кимдир қўлига бир варақ қоғоз тутқазиб кетди. Ўқиб кўрса, ўзига хос «йўл кўрсаткич». Унда қуйидагилар битилганди:

«Емакхонага кирсангиз, икки ҳисса таом буюришни унутманг. Биринчиси ўзингизга, Иккинчиси— пашшалар учун. Акс ҳолда уларга ем бўласиз».

«Ҳамёнга эҳтиёт бўлишни маслаҳат берамиз. Сабаби— хизматчиларимиз, ошпазларимиз эркалик қилиб, кўпроқ ҳақ олишлари мумкин».

«Ҳар эҳтимолга қарши ёнингизда туз, гармдори, сочиқча бўлсин. Биров эшитмасин-у, ошхоналаримизда бу нарсалар анқонинг уруғи. Яқиндан бошлаб тик туриб овқатланиш усулини жорий этмоқчимиз. Ўтирғичлар етишмаяпти. Шу маслаҳатларга амал қилсангиз, кам бўлмайсиз.

Имзо: ноҳия умумий овқатланиш корхонаси директори Ҳабибилло МАМАДАЛИЕВ».

Минг эшитгандан бир кўрган яхши. Деҳқонбува таваккал қилиб «Бинафша» кафесига қарашли мантихонага кирди. Мантипаз А. Абдураҳмоновнинг эгнидаги халатни кўрдию иштаҳаси ғиппа бўғилди. Бай-бай, ғижимласа ёғи чиқади-я! Манти деганингиз ғирч-ғирч пиёз. Столлар усти йиғиштирилмаган, идиш-товоқлар қалашиб ётибди. Ҳафсаласи пир бўлган Деҳқонбува бу ердан чиқиб, Ўринбой Фозилов мутасаддилигидаги 2-лағмонхонага кирди. Ўтиришга жой йўқ. Бир амаллаб ўриндиқ топди. Овқатдан тотинди-ю баттар хуноби ошди: тузи кам, маза-матраси йўқ. Боз устига хамири яхши пишмаган, қайланинг ярмидан кўпи картошка билан пиёз. Деҳқонбува ажабланиб ёқасини ушлади: ёпирай, буларга бир нарса бўлганми ўзи? Шуми элга хизмат?!

Ошхона ҳовлисидаги чойхонада мижозлар учун қулай шароит йўқ. Тўшак, шолчалар кир-чир. Ичкаридан чиқаётган оқова сув чойхона саҳнида кўлмак ҳосил қилган, атрофида пашша ва чивинлар ғужғон ўйнайди. Деҳқонбува буни кўриб, ноҳия санитария - эпидемиология станцияси ходимларининг эътиборсизлигидан койинди. Лабларидан беихтиёр шу сўзлар учди: «Кўзларингиз қаёқда? Суф сизларга-е!».

Кўча бошида «Қирғизистон» ресторани савлат тўкиб турарди. Сутдан оғзи куйган қатиқни ҳам пуфлаб ичади. Деҳқонбува изига бурилмоқчи эди, қизиқиш устунлик қилди. Зора буниси яхшироқ бўлса... Йўқ, ҳангоманинг каттаси шу ерда экан. Ёнма-ён ўтирган хўранда — ноҳия халқ таълими бўлими ходими Қ. Абдуллаевнинг ҳасратидан чанг чиқди:

— Ноинсофлар! Ҳам хўрдадан, ҳам бурдадан уришади. Хизматчи З. Арифулина ярим коса шўрва, қовурилган товуқ, шарбат учун мендан 1 сўм 26 тийин ошиқча олди. Буфетчи Таня Жилолис олғирликда ундан ошиб тушади. Бу ерда спиртли ичимликлар билан савдо қилиш тақиқланган. Лекин пулни аямасангиз, қанча керак бўлса топиб беришади. Ҳар шишаси — 15 сўм. Бу юлғичларнинг танобини тортадиган валломат борми?!

Ошпаз гўштхўр бўлса, хўранданинг шўри. Деҳқонбува биринчи лағмонхонада ана шундай гўштхўр ошпазлардан бири К. Тешабоевни учратиб қолди. Сиртдан қараганда, мусичадек беозор, қўли доим кўксида. Бу «мулозамат»нинг боиси бор. Тайёрланган дўлма тортиб кўрилганда, қиймаси белгиланганидан икки ҳисса камлиги аниқланди. Корхона технологи Д. Насибуллаева бунга жонли гувоҳ. Ҳар ўн коса таомдан 2,4 килограмм гўшт уриб қолинаётир. Деҳқонбува уни сўровга олганди, лом-мим деёлмай қизарди. Айби борнинг тиззаси қалтирайди, дегани шу-да!

Умуман, ноҳия умумий овқатланиш тармоқларида хўранда ҳақига хиёнат қилиш, савдо қоидаларини бузиш таомилга айланган. Деҳқонбува Ҳ. Мамадалиевга икки оғиз нордон сўз айтиб хумордан чиқмоқчи эди, хонасидан тополмади. Иш устидан назорат сусайтириб юборилган. Баъзилар учун бу қўл келаяпти. Корхонага қарашли 1-дўкон сотувчиси Кароматхон Турғунова ўз фойдасига «адашиш»нинг ҳадисини олганлардан. У харидор М. Кўкачиевга конфет сотиб 44 тийин ошиқча ҳақ олди, тарозидан 115 грамм уриб қолди. Ана шу қинғирлиги учун унинг паттасини қўлига тутқазиш лозим эди. Қарангки, битта «огоҳлантириш» билан иш бости-бости қилинди. Ўрганган кўнгил ўртанса қўймас. К. Турғунова иккинчи марта бошқа харидордан 78 тийин уриб қолганлиги аниқланди. Лекин биров мушугини пишт дегани йўқ. Ҳамон ошиғи олчи.

Энди бу ёғини эшитинг. «Шоҳруҳ» кафеси 52179 сўм сарфланиб, тўла созланганди. Бир йил ўтар-ўтмас, унинг янги директоридан ғалати гап чиқди: «Видеобар ташкил этамиз! Ёшларимиз зерикиб қолишаяпти. Хоналарни зудлик билан қайта жиҳозлаш керак!» Шу тариқа ҳали шувоғи, бўёғи қотиб улгурмаган туппа-тузук бино «буз-буз»га учради. Райижрокомдаги мутасадди ўртоқлар суриштириб ўтирмай, бу ишга оқ фотиҳа бердилар. Уларга нима, чўнтакларидан пул чиқармиди? Давлат хазинаси омон бўлсин. Шундай қилиб, кафени қайта таъмирлаш юзасидан лойиҳа-смета ҳужжатлари тайёрланди, 44077 сўм маблағ ажратилди. Харажат устига харажат!

Пухта ўйланмай қилинган ишнинг оқибати вой. Вилоят матлубот жамиятига қарашли «Андижанкоопстрой» ҳамда вилоят агросаноат банки мутахассислари иштирокида ўтказилган тафтишда видеобар учун 16 минг сўм ошиқча маблағ сарфланганлиги маълум бўлди. Бундай хўжасизликка йўл қўйганлиги учун умумий овқатланиш корхоналари директори Ҳ. Мамадалиев огоҳлантириш билан «сийланди», холос. Деҳқонбува ўйлаб ўйининг охирига етолмасди: харидор ҳақидан уриб қолганга ҳам, давлатнинг минглаб пулини елга совурганга ҳам огоҳлантириш... Бу қанақаси? Ёки Қўрғонтепада ички тартиб шундаймикин?!

Ҳаммага бир хил тўн бичиб бўлмайди. Ҳар қандай вазиятда ҳам давлат ва халқ манфаати биринчи ўринда туриши лозим. Ошхоналардаги аҳволга келсак, камчилик ва нуқсонлар бемаза қовуннинг уруғидек кўпайиб бораяпти. Бу шаҳар ижрокоми ҳузуридаги савдо, умумий овқатланиш ҳамда маиший хизмат доимий комиссияси аъзолари иштирокида ўтказилган текширишда яна бир бор тасдиқланди. Тармоқдаги ишларни изга солиш, хўрандаларга намунали хизмат кўрсатиш учун ноҳияда имконият етарли. Қунт ва ҳафсала бўлса бас. Жавоб бериш навбати сизларга, мутасадди ўртоқлар!

Деҳқон буванинг кўрган-кечирганларини оққа кўчирувчи:
С. РЎЗИМАТОВ.

Ўзбекистон фельетончилари устози деб тан олинган Комил Алиев Тошкент шаҳрида, камбағал косиб оиласида туғилган. Бу ўткир қалам соҳиби кўплаб фельетонлар ва «Бомба» номли китоб муаллифидир. Биз қуйида унинг 1928 йилда ёзилган «Ҳаёт»нинг мурдашўлари» сарлавҳали фельетонини чоп этаяпмиз. Унда қаламга олинган мавзу бугунги кунимиз учун ҳам ҳамоҳангдир.

Комил АЛИЕВ

«Ҳаёт»нинг мурдашўлари

Донгдорлик, одамларга отнинг қашқасидек танилиш — кичик гап эмас. Аммо... бир вақтлар шох чиқариб, ким кўринганни сузиб юрган бир кишининг кейиндан сирлари фош бўлиб шохсиз қолиши, унинг учун келишмайдиган бир ҳол.

Мана бу сифатларни биз бир вақтлар фирқада эскидан аъзо, шох-бутоқли масъул ишчи, қўшқават қўй терисига бурканиб юрган ҳийлакор бўри — Сиддиқ Йўлдошбоевнинг бадбуруш сиймосидан айни замонда барала муоянa қила берарсиз.

Сиддиқ Йўлдошбоев Шўро ҳукуматининг даврида салкам тўққиз йил яшади. Кўп жойларга сайланиб, унча-мунча «эътибор» ҳам қозонди. Лекин унинг мозиси кундан-кун қора пардага ўралиб, катта жиноятларни ҳазм қила борди. Кўп вақт ўтмасдан бу шахснинг кирли тарихи, хусусий сармояга зўр бериш, давлат ва халқ мулкини зарбага учратиб, талон-торож қилишни ўз саҳифасига жойлаб келди.

Бизда ҳар хил типдаги хизматчилар бор. Ўзларини ҳукуматга содиқ деб танитганлар давлатга зиён етказиш эмас, хайрихоҳликни илгари сурадилар ва бирмунчалари қабрдан ҳам «устол-мансаб, кайф-сафо» деб бош кўтаришдан воз кечмайдилар.

Одатда шундай ярамаслар ички тартибсизликлардан фойдаланиб катта мансабни эгаллайдилар. Биронта қинғирликлари ёки жиноятлари билингандан сўнг думлари қўқонча қилиб тугилдими, бўлди дея беринг. Шу ондаёқ барча одамдан, ҳатто нон, туз бериб боққан ҳукуматдан ҳам юз ўгириб, пастқам-пастқамда ғингшиб иғво ўчоғига фасод лампа ёғини сепишга киришадилар. Аммо... у аянч бандалар тузни ичиб тузлиқни булғатганларини, инқирозга юз тутганларини, жамоатдан ажралиб итнинг кейинги оёғи бўлиб қолганларини бир карра мияларида тасаввур қилиб кўргилари келмайди.

Сиддиқ Йўлдошбоев бир хотинни икки қилгани, боғроғ орттиргани, қора гуруҳлар билан яқин муносабатда бўлгани ва ҳар бири Кўҳиқоб тоғининг юқори қуббасидек жиноятлари учун ишдан ҳайдалиб, фирқадан қувилди... Ҳозир у бутунлай бошқа кўчага кириб тирноқ остидан кир излайдиган бир вазият олди.

* * *

Сиддиқ акангиз-ку фирқадан тегишли жавобини олди. Лекин унинг энди суд олдида, меҳнаткашлар ҳузурида қора ўриндиқдан туриб жавоб берадиган бир иши борки, фельетонимиз ҳам бутун гавдаси билан шунга бағишланади.

Йўлдошбоев бир вақтлар Дегрез жамиятининг улкани — раиси бўлиб турди. У катта одам. Шунинг учун ҳам жамиятнинг бутун борди-келдиси унинг шинғирайган кўзи остига олиниб, олғур қўлидан ўтиб турди.

Ишчилар кооперативнинг қадр-қимматини жуда яхши англайдилар. Шунинг учун Дегрез маҳалланинг шўри қайнаган чўян қуювчилари жамиятга мурожаат қилиб аъзолар учун кооператив очиб бермоқларини сўрандилар ва емак-ичмакларидан орттирган ақчаларини ҳол ва қудрат келтириб уюшманинг кассасига тўкдилар.

Жамиятнинг маблағларини ўз хусусий мулки қаторида ҳисоблаб, истаганча совуриб келган Йўлдошбоев учун аъзоларнинг бу ўтинчи пўлатга сув бергандек бўлди. Кооператив ташкил қилишнинг бир чеккасига унинг шахсий манфаати узала тушиб ётгани учун бўлса керак, елиб-югуриб оз фурсатда кооперативни вужудга чиқаради. Кооперативга тантанали равишда «Ҳаёт» исми берилди. «Ҳаёт»нинг яшаши, униб-ўсиши лозим эди. У ҳақиқатан ҳам бошда шундай бўлди. Тез кунда унинг Тошкент кооперативлари орасида сархилларидан бўлиб танилишига йўл очди. Сармоя 110 мингга етиши билан Сиддиқ Йўлдошбоев ва унинг қизғин шайкаларининг (Умар Қурбоний, Нуъмон, Муллайўлдош, Аҳмад акаларнинг) ниятлари бузилди. Пул сандиғига ҳаром қўл оралади. Кооператив аъзоларини эмас, хусусий савдогарларни мол билан таъмин қилиш йўлига кирди. Аъзолар кооперативдан безганларидек, бутун мол, ақчалар Йўлдошбоевнинг айёр кулбаларига оқди.

Яқинда бўлган текширишда кооперативнинг ўша вақтдаги асл сармояси йўқ қилингани билинди. Фақат Нуъмон аканинг қўлида Йўлдошбоевнинг 95 минг сўмга берган тилхати бор, холос.

Демак, биз ҳеч бир тортинмасдан айта оламизки, «Ҳаёт» Йўлдошбоевга ҳаёт берди. Кооперативнинг 110 минг сўми унинг кайф-сафосига қурбон бўлди. Анави Қурбоновлар эса унга қуйруқ бўлдилар.

Сиз Йўлдошбоевнинг мозисидаги ярамасликлар билан таниша олганингиздек, унинг соғлом «Ҳаёт»ни маҳв қилгани учун ҳам ҳисоб беришини талаб қилишда биз билан бир фикрда эканлигингизни билдирарсиз. Аммо... Йўлдошбоев... «Олий бир вужуд» эканлигини билганлари ҳолда Тош округ «Ўзбекторг» идорасидагилар унинг шўрлик пешонасини силаб, «Пиёнбозор»даги 2-сонли газлама магазинига масъул вазифага қўйганларидан эҳтимол ҳабарингиз йўқдир.

Майли «ўзбекторг»чилар фирқанинг шаттасини еган, кооперативни маҳв этган Йўлдошбоевга муҳтож эканлар, биз «тиш қисамиз», лекин магазинларнинг бошига «Ҳаёт»нинг кунини солганида биздан ўпкаламасинлар.

Жавоб йўллашди

«ҚИЗИМ, СЕНГА АЙТАМАН»

Халқ депутатлари район Совети ижроия комитети газетанинг 1990 йил 2 июнь сонида чоп этилган юқоридаги сарлавҳали мақола юзасидан текшириш ўтказди. «Пограничник» совхозида аҳолига томорқа учун 34 гектар эмас, 40 гектар ер ажратиб берилган. Ҳозир ана шу майдонларда сабзавот, полиз ҳамда озуқа экинлари парваришланаяпти. (Бу ҳақда хўжалик ер тузувчи инженери М. Абдиевнинг тушунтириш хати илова қилинади).

Қоракамар қишлоқ Совети ижроия комитетига томорқа бериш ва ундан фойдаланиш юзасидан қатъий назорат ўрнатиш топширилди. Бу масала район ижроия комитетининг доимий эътиборида бўлади.

М. ЗОИРОВ,
халқ депутатлари Гагарин район Совети ижроия комитети раиси.

ШИНГИЛ ТАБАССУМ

— Бугун ишга кеч келаяпсанми?
— Бошлиғимиз сафарга жўнаган.

* * *

— Келин, намунча қозондан қочасиз?
— Қораси юқмасин дейман-да, ойижон.

* * *

— Дада, Дамир кўзойнак тутса бўлмайдими?
— У ҳали ёш, кўзи ўткир.
— Нега бўлмаса унга: «Узоқни кўролмайсан», дедингиз?

О. ЎСАРОВ.

БИР ҚАЙНОВИ ИЧИДА

«Салима сутини кўпайтирди».
(Ферма мудирининг сўзи).

* * *

«Телевизорда «Хотинимнинг эри» бўлармиш».
(Томошабиннинг дегани).

* * *

«Бувингга айт, кўзимни топиб берсин, газета ўқимоқчиман».
(Бобонинг неварасига дегани).

Тўпловчи:
З. МУҲАММАДИЕВ.

НАСРИЙ МАСАЛ

ҚЎЛЛАР ГУРУНГИ

— Ҳайронман, оғиз мени ёмон, сени яхши кўради. Нега бундай, билолмай ҳайронман,—деди Чап қўл Ўнг қўлга.

— Ҳей, соддагина ҳамроҳим. Наҳот шунга ақлинг етмаса. Ахир биз топган-тутганимизни шу ордона қолгурга бериб турамиз-да, — деди унга жавобан Ўнг қўл.

ҒИШТ ВА ПАХСА

— Бизларни ардоқлаб юзимизни сийпалашади. Сенларни бўлса роса тепкилашади, — деди Ғишт Пахсанинг устидан кулиб.

— Кўпам мақтанаверма-ларинг, ўзларинг бир қолипчан чиқолмайсанлар. Биз тепки есак ҳам зуваламиз пишиб, тез қад ростлаймиз. Узоқ умр ҳам кўрамиз, — деди Пахса ўзича мамнун.

Н. ЯҲЁЕВ.

Дўкон мудири еб-тўймас Ашир
Ноёб молларни уйига ташир.

Р. АҲМЕДОВ чизган расм.

ХУШХАБАРЛАР

ҚИШЛОҚДА КОНСЕРВА ЦЕХИ

Ромитон районидаги «Ромитон» совхозии марказида мева ва сабзавотни қайта ишлайдиган консерва цехи ишга тушди. Бу ерда ҳар куни 600 шартли банка консерва ишлаб чиқаришмоқда. Маҳаллий ёшлардан малакали ишчилар тайёрланди. С. Тўраева, Д. Ғайбуллаева ва М. Норова каби ёшлар айни пайтда кунлик план топшириқларини ошириб бажариб, ҳамкасбларига намуна бўлишмоқда.

С. БЕШИМОВ.

ПУХТА ТАРАДДУД

Малик пахта тозалаш заводи (Сирдарё) коллективи жорий йил ҳосилини қабул қилишга тахт. Механизм ва ускуналар сифатли ремонтдан чиқарилди.

Қ. ХОЖИЕВ.

«ТАМАКИ» ОПЕРАЦИЯСИ

МИНСК. Белоруссияда Ватанимизда тайёрланган сигареталар ҳам, чет элдан келтирилганлари ҳам жуда етарли — Белоруссия ССР Ички ишлар министрлиги БХСС бошқармаси ўтказган «Тамаки» операциясида иштирок этган ТАСС мухбири шундай хулосага келди. Савдо мафияси янги танқисликдан фойдаланиб бойлик орттириш умидида бусиз ҳам жуда кескин бўлиб турган ижтимоий вазиятни янада ўткирлаштириб, навбатдаги шов-шувни вужудга келтирди.

Жумҳурият Министрлар Советининг Президиуми сигареталар билан боғлиқ вазиятнинг жиддийлигини ҳисобга олиб, уни барқарорлаштиришга қаратилган махсус қарор қабул қилди. Савдо ходимлари уни «бир овоздан қўллаб-қувватладилар».

Витебск вилоятидаги «Бакалея» базаси текширилганида 3 августдан буён сақлаб келинаётган 509.341 пачка сигарет топилди! Брест вилоят матлубот жамиятига қарашли Пинск районлараро базасидан эса ОБХСС ходимлари 260 минг сўмлик «Космос» топишди. Бу сигареталар тез орада Озарбайжонга жўнатилиши керак эди. Уларнинг Калинковичи базасидаги ҳамкасблари эса ҳар қалай Ағдамга 60 минг пачка сигаретани жўнатишга улгурдилар.

Витебск вилоят матлубот жамиятига қарашли Чашники районлараро базасидаги текширув чоғида 31 минг сўмликдан кўпроқ сигарета топилди. Ҳарбийларга хизмат қилувчи савдо тармоғи эса «фуқаролар»никидан орқада қолмади. Чунончи, Белоруссия ҳарбий округи савдо бошқармасининг 121-магазини улгуржи-савдо базасида 280 минг пачкадан кўпроқ тамаки маҳсулотлари чанг босиб ётган эди.

Текширув натижасида кўп эмас, кам эмас, жами 1 миллион пачкадан зиёд сигарета топилди. Бунга изоҳ беришнинг ҳожати ҳам бўлмаса керак...

МУСТАҚҚИЛЛИККА ДОИР МУНОЗАРА

Ўзбекистон ССР Олий Совети иқтисодий ислоҳот ва маҳаллий ўзини ўзи бошқариш комитети томонидан ташкил этилган давра суҳбатида Ўзбекистон ССР мустақиллиги муаммолари муҳокама қилинди. Унда депутатлар, олимлар, иқтисодчилар, ҳуқуқшунослар ва социологлар, министрликлар ва идораларнинг, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг вакиллари қатнашдилар.

Ўзбекистон ёш олимлари ва мутахассислари уюшмаси жумҳурият Олий Советига тақдим этган «Мустақил Ўзбекистон» ҳаракат дастурининг тузилиши лойиҳаси кўриб чиқилди. Лойиҳа Ўзбекистонни иқтисодий, ижтимоий, маданий ва бошқа омилларни ҳисобга олиб, мустақил давлат сифатида ривожлантириш дастурини ишлаб чиқишга ҳар томонлама ёндашиш зарурлигини кўзда тутади. Бу ерда давлат идоралари, жамоат ташкилотлари ва ҳаракатлар куч-ғайратини бирлаштиришга имкон берадиган дастурнинг дастлабки вариантини ишлаб чиқиш учун ташаббускор гуруҳ тузилди.

Бу муаммоларни ҳал қилиш учун Ўзбекистон ССР Олий Совети ҳузурида ижтимоий-иқтисодий муаммолар ва қонунчилик институтини тузиш таклиф қилинди.

ИНСОН ХИЗМАТИДА

Москва, Ленинграддан, мамлакатнинг бошқа илмий марказларидан келган юз нафардан ортиқ олим 31 август куни Тошкентда ўз ишини тугаллаган ривожланиш генетикасига бағишланган иккинчи Бутуниттифоқ кенгаши ишида қатнашдилар. Улар уч кун давомида халқ хўжалигида фундаментал тадқиқотлар натижаларини қўлланиш масалаларини муҳокама қилдилар, Ўзбекистон академия институтлари иши билан танишдилар.

Кенгашда ривожланиш генетикаси жамият олдида турган зироат унумдорлигини ошириш, чорва моллар зотини яхшилаш, инсондаги наслдан наслга ўтувчи касалликларни даволаш ва бошқа муаммолар мажмуини ҳал қилишга имкон бериши таъкидланди. Бу фаннинг замонавий йўналишларидан бири — атроф муҳитини ва инсон саломатлигини муҳофаза қилишнинг генетик усулларини ишлаб чиқишга қаратилган. Бу муаммолар Ўрта Осиё регионида, хусусан Ўзбекистонда етарли ўрганилмаётганлиги кенгашда айтилди. Шу сабабли бу ерда кўпгина етилган масалаларни ҳал қилишда олимларнинг куч-ғайратларини бирлаштириш учун генетика институти ташкил этиш зарурати етилди.

Куюнчак муштарий мактуби

ЛУҒАТ ЗАРУР

Халқимиз бир неча йил давомида ўтмишдаги маънавий меросларидан бебаҳра бўлиб келди. Ҳайриятки, ҳозирги давр ўтмишимизга бошқатдан, адолат билан назар ташлашни талаб қилмоқда. Ҳаёт тарихни чуқур ўрганиш энг асосий долзарб муаммолардан бири эканлигини кўрсатди. Шу жиҳатдан қараганда жумҳуриятимизнинг барча жойларида араб алифбосини ўрганишга мўлжалланган тўгараклар қизғин фаолият кўрсатаётгани эътиборга лойиқдир. Бундан ташқари олимлар, қилқалам хаттотлар матбуот ва ойнаи жаҳон кўрсатувлари орқали халққа бу алифбонинг сир-асрорларини ўргатмоқдалар.

Халқимизнинг араб-форс алифбосига асосланган эски ўзбек ёзувига бўлган ҳурмати, эътиқоди туфайли одамлар уни яхши ўзлаштирмоқдалар. Айниқса, донишмандларимизнинг одоб-ахлоқ мавзусига бағишланган панднома каби битиклари инсон тарбиясига ижобий таъсир қилмоқда. Ёшларимиз уларни севиб ўқимоқдалар.

Тўғри, бу ишларга мутасадди ўртоқларнинг кўмаклари туфайли мазкур ёзув бўйича турли хил дастур, ўқув қўлланмалари чоп этилди. Лекин бу ёзувни ўрганаётганлар учун ўқув луғатлари йўқ. Ҳолбуки, улар жуда ҳам зарур. Чунки алифбони ўргатиш учун чоп этилган тавсияларда берилган матн парчаларидаги баъзи сўзларни ўқиб тушунишда қийинчиликларга дуч келинмоқда: коҳин — дин аҳли; кавокиб — юлдуз, ёритқич, хуршид; шадид — шиддатли, қаттиқ; шикор — ов; кавсар — ислом дини эътиқодига кўра жаннатдаги ҳовузнинг номи (ҳавзи кавсар); тийнат —хулқ, феълатвор, яратилиш; абд—банда—қул; ақд — боғлаш, жуфтлаш, никоҳ; андалиб — булбул; адув — душман, ёв; шаҳсувор — моҳир чавандоз; ғаддор — бераҳм, золим, маккор; ғурфа — болохона; ғазот — дин йўлида қилинадиган уруш, жанг, ҳужум, истило; зону — тизза; сирож — чироғ; ғусл — ювиниш, чўмилиш; ғамза — ишва, ноз-карашма; ғамгусор— меҳрибон, ғамхўр; фаттон—мафтун этувчи; фатҳ — забт этиш, қўлга киритиш; забун — мағлуб, нотавон; душвор — қийин, оғир, мушкул; дилкушо—баҳр-дилни очадиган, оромбахш; деҳдор — қишлоқ оқсоқоли; партав — нур, шуъла; пайкор — жанг; ахтар — юлдуз; ахгар — лахча чўғ, қизариб ёниб турган олов; ушоқ — майда, ёш бола; умоқ — қабиладошлар; соғдоқ — ўқдон, ўқ солинадиган тўрвача (халтача); ёрғу — ҳукм чиқариш, жазолаш; ёбанда —топувчи, топағон; ҳамроз — сирдош; ҳудҳуд — сассиқпопишак; ҳазор — минг; ҳилол — янги ой; воҳид — якка, ягона; васиқа — шахсий гувоҳнома, ҳужжат, ишончнома; вомиқ — ошиқ, ишқ дардига чалинган; нуктадон — билимдон, нозик фаҳм; нажм — юлдуз; маҳваш — жуда чиройли, ойдай гўзал; мунду— кўза; макруҳ — нопок, ҳаром; мифтоҳ — очқич, калит; муфлис— бечора, камбағал; махзан — хазина каби сўзлар шулар жумласидандир.

Маълумки, ҳозирги тил билан ўтмишдаги тил орасида фонетик, грамматик ва айниқса лексик жиҳатдан катта фарқ бор. Ўтмиш ёдгорликлари таркибида мавжуд бўлган сўзларнинг маъносини очишда бундай луғатлар албатта ёрдам беради. Шунингдек, ўтмишда яратилган асарларда арабча, форсча-тожикча ва туркий сўзлар кўп. Шу сабабли уларни луғатсиз ўқиб тушуниш қийин.

Олимлар, мутахассислар шу мақсадга қаратилган ўқув луғатларини тузсалар, эски ўзбек ёзувини ўрганувчилар учун катта ёрдам берган бўлар эдилар.

М. АБДУЛХАЙРОВ,
Ўзбекистон ССР Фанлар академияси А. С. Пушкин номидаги Тил ва адабиёт институтининг илмий ходими.

СПОРТ АХБОРОТИ

ФУТБОЛ

Маълумки, бундан уч йил муқаддам биринчи лига соврини учун ҳар йили алоҳида мусобақа ўтказиш таъсис этилган эди. Пахтакорчилар уни қаторасига икки бор қўлга киритиб, мухлисларини бениҳоя мамнун этдилар.

Шу-шу кубок мусобақасини ўтказиш анъанага айланди. Бу йил Симферополнинг «Таврия» ва Ставрополнинг «Динамо» коллективлари саралаш учрашувларини бошқа командаларга нисбатан муваффақиятли ўтказиб, ҳал қилувчи баҳсга йўлланма олгандилар. Куни кеча Симферополда ана шу икки клуб ўртасида биринчи финал учрашуви бўлиб ўтди. Қизғин вазиятлар кўп рўй берган мазкур матчда дуранг натижа қайд этилди. Дарвозалар икки мартадан ишғол қилинди.

Жавоб учрашуви энди Ставрополда ўтказилади. Биринчи лига соврини қайси командага тегиши шу ерда аниқланади.

* * *

Бугун биринчи лигада навбатдаги тур учрашувлари бўлиб ўтади. Ўйинлар жадвалининг юқори уч поғонасини банд этган командалар ўз жойларида мустаҳкам турибдилар. Масалан, биринчи ва иккинчи ўринларда бораётган «Спартак» (Владикавказ) ва «Металлург» (Запорожье) коллективлари жамғармасида 36 тадан очко бор. Пахтакорчилар улардан тўрт очко орқада қолмоқдалар. Аммо улар рақибларига нисбатан бир учрашувни кам ўтказишган.

Ҳамюртларимиз бугун ўз майдонларида Ленинграднинг «Зенит» командасини қабул қиладилар.

* * *

Владимир вилоятининг Муром шаҳри стадионларида «Чарм тўп» бўйича ўрта гуруҳда Бутуниттифоқ финал мусобақалари бўлиб ўтди. Уларни бошқаларга нисбатан яхши ўтказган Подольскнинг «Ёш гвардия» командаси ҳал қилувчи учрашувда ғалаба қозониб, биринчи ўринни эгаллади.

Бутуниттифоқ мусобақаларида Тошкентнинг «Олимпия» командаси ҳам муваффақиятли қатнашди. Ҳамюртларимиз учинчи ўринни олдилар.

ЕНГИЛ АТЛЕТИКА

Сплит шаҳрида (Югославия) қитъа биринчилиги давом этмоқда. Унда айниқса Англия ва ГДР вакиллари муваффақиятли қатнашмоқдалар. Масалан, ўтган куни немис спортчиларидан тўрт, инглизлардан эса уч нафари ҳурмат шоҳсупасининг юқори поғонасига кўтарилишди.

Мамлакатимиз вакилларидан ҳали бирортаси ҳам юксак натижага эриша олмади. Ўтган куни улардан уч нафаригина иккинчи ўринни эгаллаб, кумуш медалларга сазовор бўлди. Масалан, Е. Романова уч минг метр масофага югуришда, О. Кордопольцева 10 километрга спортча юришда, О. Бурова гардиш (диск) улоқтиришда иккинчи ўринларни банд этишди.

ТУПЛИ ХОККЕЙ

Спортнинг бу тури бўйича СССР кубоги учун мусобақалар бўлиб ўтмоқда. Уларда Москванинг «Динамо», Нижний Новгороднинг «Старт», Красногорскнинг «Зоркий», Архангельскнинг «Водник» командалари яхши ўйнаяптилар.

Куни кеча бўлиб ўтган учрашувларда кейинги икки коллектив яна ғалаба қозонди. «Водник» хоккейчилари Северодвинскнинг «Север» командасини 5:3, «Зоркий» ўйинчилари эса Свердловск армиячиларини 7:4 ҳисобида мағлубиятга учратдилар.

Бошқа учрашувлар натижаси: «Локомотив» (Иркутск) — «Кузбасс» (Кемерово) — 2:6, «Динамо» (Олмаота) «Строитель» (Сиктивкар) — 3:1.

СИЗНИ КУТАР БИЛИМ ГУЛШАНИ

Бизнинг мусоҳаба

ОҚ ЙЎЛ

Мактаб ўқувчиларига гулхан атрофидаги унутилмас оқшомларни, жонажон ўлка бўйлаб қизиқарли саёҳатларни, севимли тўгаракларда илҳомбахш дақиқаларни ва театрлаштирилган томошаларга бой дискотекаларни ҳадя этган ёзги таътил кунлари ўтиб кетгани ҳам сезилмай қолди. Бўсағада олтин куз — серзавқ сентябрь эшик қоқмоқда. Фарзандларимизни, айниқса қишлоқ ўғил-қизларини мактаб қандай кутиб олди! Мухбиримиз С. ЛИ жумҳурият халқ таълими вазирининг биринчи муовини Юсуф Неъматович АБДУЛЛАЕВ билан мусоҳабаси ана шу савол билан бошланди.

— Болалар саломатликларини тиклаб, куч-ғайрат тўплагунларига қадар жумҳуриятимизнинг бутун муаллимлар жамоаси манфаатдор хўжаликлар ва маҳкамаларнинг фаол кўмагида янги ўқув йилига пухта тайёргарлик кўрди. Озмунча иш бажарилмади. 6.725 та мактаб жорий созлащдан, 1350 таси эса тўла ремонтдан чиқарилди.

Бунда қандай қийинчиликларга дуч келинди? Улар асосан бинокорлик материаллари билан таъминлашга доир бўлиб, аввалги йиллардаги каби бу материаллар ўз вақтида ва етарли миқдорда келтириб берилмади. Энди буларнинг ҳаммаси ортда қолди, янги либос кийган мактаблар ўз ўқувчиларини кутаяпти.

— Юсуф Неъматович, мактабни таълимнинг замонавий техника воситалари билан жиҳозлашда қандай ўзгаришлар рўй берди?

— Янги ўқув йили арафасида Қорақалпоғистонга 100 та компьютер жўнатилди. Тошкент шаҳри ва пойтахт вилояти мактабларини компьютерлар билан таъминлаш асосан ниҳоясига етди. Умуман жумҳурият бўйича мактабларга компьютер техникасини етказиб бериш 40 фоизда қолди. Албатта бунинг бир қатор узрли сабаблари бор. Бу муаммони яқин келажакда ҳал этиш қийинлигини ҳам тан олиш керак.

Шундай экан, ўқув-тарбия жараёни самарадорлигини қандай қилиб юксалтириш мумкин, деган ташвишли савол туғилади. Менингча, бунга фақат устозлар маҳорати туфайли эришса бўлади. Зеро, уларнинг айнан инсоний ва касбий фазилатлари таълим савиясини, ўқувчининг у ёки бу фанни ўзлаштиришга бўлган интилишини белгилайди. Ҳатто энг мукаммал техника ҳам лоқайд ўқитувчининг қўлига тушиб қолса, ўқувчида фанга қизиқишни уйғотишга қодир бўла олмайди.

Тўғри, оддий ўқув қуролларига нисбатан компьютер ва таълимнинг бошқа техника воситалари ўқув сифатини мутлақо янги жиҳатлар билан бойитади. Лекин педагоглар орасида ҳам назарияни ўқувчига жонли, кўргазмали, тушунарли қилиб етказадиган, толиби илмлар ақл-идрокида унга интилиш чироғини ёқадиганлар йўқ эмас. Масалан, яқинда иқтидорли бошланғич синф ўқитувчилари — наманганлик С. Турғунов, тошкентлик М. Расулова ҳамда Л. Михайловаларнинг илғор тажрибалари вазирлик ҳайъатида маъқулланди. Уларнинг иш услубини ёйишнинг аниқ тадбирлари белгилаб олинди.

Шогирдлари ҳар қандай синовларда ҳам мактабда чуқур билим олганликларини йилдан-йилга исботлаб келаётган педагоглар ҳам бор. Улар ишонч ёрлиғини олишга муяссар бўлдилар. Бу устозлар ўқитган синфларни битирганлар ўрта маълумот тўғрисидаги аттестатга қўйилган баҳолар асосида педагогика олийгоҳларига қабул қилиниш ҳуқуқига эгадирлар.

Таассуфки, бундай муаллими комиллар бугунги кунда кўпчилик эмас. Бу педагогик кадрларни тайёрлашдаги жиддий нуқсонлар билан изоҳланади. Бинобарин янги ўқув йилида ҳам вазирлик педагогика олийгоҳлари ва билим юртлари фаолиятини тубдан қайта қуриш борасидаги ишни давом эттиради. Улар тармоғини, ихтисослашувини қайта кўриб чиқиш, иложи борича мактабга яқинлаштириш ниятидамиз.

Шу мақсадда Фарғона ва Сирдарёда узлуксиз педагогик таълим марказлари ташкил этилди. Улар ўз таркибида педагогика олийгоҳлари, билим юртлари, мактабгача тарбия муассасалари, ўрта ҳунар-техника билим юртлари, ўқитувчилар малакасини ошириш институтларини бирлаштиради. Педагогик кадрларни тайёрлаш режаларига ҳам муҳим ўзгартишлар киритилди. Гап шундаки, олий ўқув юртига кириш учун ҳозирги кунгача фақат битта нарса — билим савияси инобатга олинар эди.

Албатта, бу адолатли мезон. Лекин педагогика олийгоҳларини битирганларнинг 50 фоизи шаҳарларда қолиб кетаётгани сир эмас. Бу бор гапни қандай изоҳлаш мумкин? Бунинг оқибатида қишлоқ мактаблари жамоаси аксарият ҳолларда мутлақо бошқа соҳа дипломига эга бўлган тасодифий одамлардан ташкил топади. Натижада деҳқон фарзандлари зарар кўради, улар учун ўзлари истаган педагогика олийгоҳлари эшигига тамба қўйилади: учсиз калавага ўхшайди.

Биз билим даргоҳларининг 80 фоизини қишлоқ мактаблари ташкил этадиган жумҳуриятимизнинг ўзига хос хусусиятини инобатга олиб, оқилона режалаштириш орқали бу калаванинг учини топишга қарор қилдик. Масалан, федектологларни фақат битта институт — Низомий номидаги Тошкент педагогика олийгоҳи тайёрлайди. Албатта, қишлоқ боласининг бу ерга ўқишга кириши қийин. Масалан, Хоразм вилоятининг Шовот районидан Игнатьев деган йигит уч йил овора бўлиб кира олмаган. Ҳар гал бир балл етмай қолаверган. Бу йил 10 нафар шаҳарлик йигит-қиз 12 балл билан танловдан ўта олмагани ҳолда у 11 балл билан талабалик гувоҳномасига эга бўлди.

Шу билан бир қаторда бўлажак педагогларнинг касб танлаши, олийгоҳларга қабул шартларига ҳам муҳим ўзгартишлар киритилди. Вазирлик педагогика олийгоҳлари ва малака ошириш институтлари базасида барча ўқитувчиларни оммавий қайта тайёрлашга ёндашув масаласи устида иш олиб бормоқда, шундан кейин муаллимлар аттестациядан ўтказилади.

— Юсуф Неъматович, ҳозирги мактаб дастурлари аввалгиларидан тафовут қиладими? Агар шундай бўлса, фарқи нимада?

— Янги ўқув йилига атаб барча тоифадаги мактаблар учун жумҳурият ўқув режалари, тавсияномалари ва дастурларининг турли шакллари тайёрланди. Уларнинг аввалгиларидан муҳим тафовути шундаки, ўқитувчининг ижодий ишлаши ва ўқувчи олган билимига қараб, фанни ўрганиш суръатини ўзи белгилаши учун кенг имконият яратилган. Биз шу пайтгача ҳар бир бола ўзига хос ва бетакрор шахс эканлигини унутиб, уни ҳамма нарсадан чеклаб қўйган эдик. Унга ойдин йўл тилаш ва бу ишни мактабдан бошлаш вақти келди.

Давлат тили ҳақидаги қонунни амалга ошириш учун бу йилдан бошлаб таълим рус тилида олиб бориладиган синфлар ўзбек тилини ўргатиш мақсадида икки гуруҳга бўлинади. Айрим мактабларда ўзбек тили дарси биринчи ва иккинчи синфлардан киритилади, уни ўқитиш соатлари ҳам кўпайтирилди.

Бундан буён қишлоқ ва шаҳар мактабларида ўзбек тилини чуқур ўргатиш ҳам табақаларга бўлиб олиб борилади. Тажриба тариқасида 6-синфларда математика, 8-синфларда эса информатикани чуқур ўрганиш жорий этилади.

Қобилиятли болалар интернатларида физика, математика, кимё, биологияни ҳар томонлама ўзлаштиришни кўзда тутувчи махсус дастурлар амалга оширилади. Дарвоқе, қишлоқ болалари учун ҳам шундай интернатлар очилган. Улардан бири Жиззах вилоятининг Зомин районида жойлашган. У 15-мактаб негизида ташкил этилган. Яна бири Тошкент вилоятининг Оржоникидзе ноҳиясидаги 3-ўқув ишлаб чиқариш комбинати базасида иш олиб бормоқда.

Эски ўзбек имлоси ҳақида шуни айтиш мумкинки, у 1991-1992 ўқув йилидан бошлаб мажбурий фан сифатида ўқув планига киритилди. Мазкур мутахассислик бўйича кадрлар танлаш учун Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтида илк бор эски ўзбек тили ва ёзуви кафедраси очилди.

— Юсуф Неъматович, она тили ва Ўзбекистон ССР тарихи бўйича дарсликлар яратиш иши қай аҳволда?

— Бу катта масалада қандайдир силжиш бор-у, лекин тўғриси, ҳали айтарли даражада эмас. Вазирлик жумҳуриятнинг педагогика нашриётларига яроқли дарсликларга эга бўлмаган фанлар бўйича ўқитувчиларга ёрдам берадиган материалларни мунтазам чоп этиб бориш вазифасини топширди. Масалан, «Ўқитувчилар газетаси» 8-11-синфлар учун Ўзбекистон тарихига оид материалларни босиб бораяпти, «Русский язык и литература в узбекской школе» журнали рус тилига доир материалларни ёритаётир. Профессор И. Қўчқортоев таҳрири остида 3-9-синфлар учун араб имлоси асосидаги эски ўзбек ёзуви бўйича дарслик қўлёзмаси тайёрланиб, нашрга топширилди.

«Ўқитувчи» нашриётига 5-9-синфлар учун она тили янги дарсликлари топширилди. 5-8 ва 9-синфлар учун Ўзбекистон тарихига доир дарслик эса мактабларга 1991 йилда келади.

— Маълумки, бу йил Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг СССР ва Ўзбекистон ССР халқ депутатлари, маҳаллий Советлар депутатлари, жамоатчилик ташкилотлар, министрликлар, идоралар, корхоналар ва кооперативларнинг раҳбарлари, меҳнат коллективлари, фан, адабиёт ва санъат арбоблари, халқ таълими ходимлари, ота-оналар жамоатчилиги, кўп миллатли жумҳуриятимизда истиқомат қилувчи барча меҳнаткашларга «Келажагимиз — мактабда! мурожаатномаси матбуотда эълон қилинди. Бу дард билан битилган ҳужжатга халқ таълими тармоғининг ходимлари қандай жавоб қилдилар?

— Ҳа, кўплаб муаммолари тўпланиб қолган мактаб машаққатли даврни бошидан кечирмоқда. Бинобарин, мурожаатнома ўз вақтида пайдо бўлди. Менимча, унга бефарқ қарайдиган киши бўлмаса керак. Ҳозирнинг ўзидаёқ қишлоқ мактаби жумҳурият жамғармасини шакллантириш бошланди. Тошкент ноҳиясининг яқинда 60 йиллик юбилейини нишонлаган «Ленин йўли» жамоа хўжалигининг меҳнат коллективи биринчи бўлиб бадал тўлади. Бу эзгу ташаббус бугунги кунда кўплаб жамоалар томонидан қўллаб-қувватланмоқда. Менделеев номидаги Бутуниттифоқ кимёгарлар жамияти Ўзбекистон бўлимининг ходимлари ҳам шу жумлага кирадилар.

СССР олимлар ва муҳандислар жамиятлари уюшмасининг Ўзбекистон жумҳурият бошқаруви олижаноб ташаббус билан чиқди. У кам таъминланган ва кўп болали оилаларнинг 10-11-синфларда ўқиётган қобилиятли фарзандлари учун стипендия таъсис этди. Ҳар ойда 60 нафар мактаб ўқувчиси жумҳурият уюшмаси бошқаруви ва тармоқ жамиятлари хўжалик ҳисобидаги даромади маблағидан 50 сўмдан стипендия олади. Стипендиячилар мактаблар педагогика кенгашларининг тавсиясига кўра танланади.

Жумҳурият халқ таълими вазирлиги «Қишлоқ мактаби» комплекс программасини ишлаб чиқди. Унинг мақсади қишлоқда халқ таълими самарали системаси қурилишининг илмий, ташкилий ва бошқарув асосларини ишлаб чиқишдан, мактаб ўқувчиси шахсининг ижодий ривожланишини таъминлашдан, қишлоқдаги янги иқтисодий муносабатлар шароитида ўқувчиларни фаол меҳнат фаолиятига тайёрлаш имконини берадиган қилиб ўрта таълим мазмунини янгилашдан иборат.

Янги ўқув йили бошида вазирлик «Мактаб» телемарафонини ўтказишни мўлжаллаб қўйди. Бу эса жумҳуриятнинг кенг жамоатчилиги ва меҳнаткашларига халқ таълими моддий базасини мустаҳкамлашга ўз улушларини қўшиш имкониятини беради. Бу борада биз аввало кўмакдошларимиз бўлмиш ота-оналар, оталиқ ва база ташкилотларининг қўллаб-қувватлашлари ҳамда ёрдам кўрсатишларидан умидвормиз.

Шундай қилиб, илк қадам қўйилди. Мактаб олдида эса Билимнинг ёрқин чўққилари сари етакловчи мураккаб ва узоқ йўл турибди. Омад сенга ёр бўлсин, жонажон мактаб! Оқ йўл сизга, азиз ўқувчилар!

Ўлкамиздаги барча билим масканлари каби Ўрта Чирчиқ районидаги 7-мактаб муаллимлар жамоаси ҳам янги ўқув йилини пухта тайёргарлик билан кутиб олди. Бу ерда Бўрибоевлар оиласи кўп йиллардан бери ёшларга таълим бериб келмоқда. Сулола бошлиғи меҳнат мўйсафиди, нафақахўр ўқитувчи Эргашбой ака. Унинг қизлари Фарида, Маҳфуза, келини Файзигул, ўғиллари Муҳиддин ва Фахриддин ота касбини эгаллашган.

СУРАТЛАРДА: 1. Ўқув йилининг биринчи куни. 2. Мактаб директори Камол Ойнақулов муаллимлар сулоласини Билимлар байрами билан қутламоқда.

Р. АЛЬБЕКОВ олган суратлар.

Устозлар ижодидан

ҚИШЛОҚ

Шу қишлоқ бағрида улғайиб ўсдим,
Шу ерда танидим яхши-ёмонни.
Содда бола эдим, очилди кўзим,
Лекин кўзламадим асло осонни.
Улуғлаб юраман деҳқон бобомни,
Буғдой бошоғини кўзимга суртиб.
Саратон тафтида уюб хирмонни,
Ишладим туну кун нақ терга ботиб.
Лекин тўйганим йўқ экин меҳрига,
Дуруст шеър битмадим унга бағишлаб.
Қишлоқда яшаган онам ҳолидан
Хабар ололмайман ишимдан бўшаб.
Экинни ўйлайман қуёшга боқиб,
Онам нигоҳига ўхшар тунги ой.
Кечалар гулханга човгунни осиб,
Юлдуз пиёлага қуйиб ичар чой.
Ажиб дунё экан, яшайсан муштоқ,
Бошинг билан ишга тун-кун берилиб.
Шу учун йиқилсанг суягай қишлоқ,
Ўлсанг кенг бағрига олар йўғириб.

ФАРД

Кимки жаҳди-ла илмга берди ихтиёр,
Кундан-кунга гул каби бўлди бахтиёр.
* * *
Шогирдлари қанча бўлса билимдон,
Устозининг бахти шулдир бегумон.
* * *
Ким илмга бўлса гар чанқоғу ташна,
Муштдай қалби гўёки сержилва чашма.
* * *
Қобил фарзанд—элига фидойи ҳамдард.
Фозил фарзанд—иқболу қуёшга монанд.
* * *
Устозга бўлсанг гар содиқ умрбод,
Ўзинг ҳам бўлурсан энг азиз устод.
* * *
Қалбингда мавж урса «Илм» деган нур,
Бу нурдан умрбод топасан ҳузур.
* * *
Пўлат қилич ишга тушса даҳшат-жароҳат:
Оддий қалам нурга буркаб берар саодат.

Эргаш ТОШМАТОВ,
Улуғ Ватан уруши ва меҳнат ветерани, Қозоғистон ССР халқ маорифи аълочиси.

Хотира

УНИНГ НОМИДА КЎЧА

Сентябрь тонгида озода кийинган ўғил-қизлар кўчани тўлдириб, мактаб томон йўл оладилар. Ҳар қайсисида ўзгача ҳаяжон, бири бу йил билим маскани билан хайрлашса, бошқаси бу даргоҳга илк бор қадам ранжида қилаяпти. Шоду хуррам ўйнаб-кулиб, қийқириб бораётган болалар овози кўчани тўлдирган....

Ҳаётда шундай кишилар бўладики, бағри кенглиги, юксак инсонийлиги, одамларга меҳрибонлиги, элпарварлиги билан бошқалардан ажралиб турадилар, халқнинг ардоғи ва меҳр-муҳаббатига сазовор бўладилар. СССР маорифи аълочиси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ўқитувчи, Октябрь революцияси, Қизил Байроқ нишонлари ҳамда кўплаб медаллар соҳиби Исахон Қиличев ана шундай сиймолардан бири эди.

У бундан етмиш йил муқаддам Зомин районидаги Ём қишлоғида оддий деҳқон оиласида дунёга келди. Ёшлигиданоқ меҳнат қилиб, турмушнинг аччиқ-чучугини татиб кўрди. Совет мактабида таҳсил олиб, зеҳнининг ўткирлиги туфайли тез орада ўқиш ва ёзишни ўрганиб олди. Ўлкамизнинг бошқа жойларидаги каби бу ерда ҳам Совет ҳокимияти эндигина тетапоя одим ташлаётган йиллари қишлоқ аҳлининг саводини чиқариш, ўқишга иштиёқманд ёшларни бир жойга тўплаш, ўқитувчи кадрларни тайёрлаш вазифаси турарди. Худди шу пайтлари Исахон Қиличев Ёмда бу ишни амалга оширишга астойдил киришди. Унинг ташаббуси билан саводсизликни тугатиш курслари очилди. Ўзи муаллимлик қилиш билан бирга районда халқ ҳокимиятини мустаҳкамлаш учун курашда фаол қатнашди.

Совет халқи бошига кўплаб кулфат келтирган Улуғ Ватан уруши йилларида Исахон ака ҳам қўлига қурол олиб, она тупроқни ёвуз душмандан ҳимоя қилди. 1944 йили немис-фашистларга қарши жангда оғир ярадор бўлиб, иккинчи гуруҳ ногиронi гувоҳномаси билан ўз қишлоғига қайтди. Аввал оддий ўқитувчи, кейинчалик илмий бўлим мудири, мактаб директори бўлиб ишлади. Билим даргоҳининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, таълим-тарбия сифатини ошириш борасида кўп ишларни амалга оширди.

Умрининг қирқ йилдан кўпроғини педагогик фаолиятга бағишлаган Исахон Қиличев номини бугунги кунда минглаб зоминликлар ҳурмат билан тилга оладилар. Зеро у ўз ишининг устаси, ғамхўр мураббий, олижаноб фазилатлар соҳиби, обрў-эътиборли устод эди. Хушчақчақлиги, хушмуомалалиги, заковати, ростгўйлиги ва покиза виждонлиги билан бошқаларга ибрат кўрсатарди.

Бундан уч йил илгари у узоқ давом этган касалликдан сўнг ҳаётдан кўз юмди. Лекин ёрқин хотираси зоминликлар қалбида бир умр яшайди. Шунинг учун ҳам район ижроия комитетининг қарорига мувофиқ Исахон Қиличев яшаган кўча ва ишлаган мактаб унинг номи билан аталди.

Бугун тонгда қишлоқ ўғил-қизлари қувноқ қадам ташлаётган ана шу кўча уларни маърифатчи хотирасини абадийлаштириб турган билим даргоҳига бошлаб боради.

Т. СОЙНАЗАРОВ,
СССР Журналистлар уюшмаси аъзоси.

БИР ЙИГИТГА—ҚИРҚ ҲУНАР

Бугунги кунда жумҳуриятимиз иқтисоди ва унинг истиқболи кўп жиҳатдан ҳар томонлама етук, билимли ва замонавий фан-техникани эгаллаган ёшлар савиясига, улар фикр кўламининг кенглигига боғлиқ. Зотан, шу масала Ўзбекистон Компартиясининг XXII съезди материалларида ҳам таъкидланди.

Республика деҳқончилиги учун кадрлар етиштириб бераётган илмий даргоҳлардан бири — Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш инженерлари институти 1931 йили ўқувчиларга биринчи марта ўз эшигини очган эди. Бугунги кунда унинг дарсхоналарида 13 мингга яқин талаба таълим олмоқда. Дунёнинг 37 мамлакатидан келган 240 дан зиёд чет эл фуқароси ҳам шу даргоҳда билим ўрганмоқда.

Олий ўқув юрти «ирригация институти» деб номланса-да, унинг тармоқлари, соҳалари кўп. Бу даргоҳ қишлоқ хўжалигининг қарийб барча йўналишлари учун мутахассислар тайёрлайди. Унда гидромелиоратив ишларни механизациялаштириш, гидромелиорация, сув хўжалигининг иқтисоди ва уни ташкил этиш, гидротехника қурилиши, қишлоқ хўжалигини электрлаштириш ва автоматлаштириш, ер тузиш, қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш каби факультетлар бор.

Шунингдек, сув хўжалигининг инженер-иқтисодчиси, қишлоқ хўжалиги машиналари ҳамда автомобиль бўйича инженер, инженер-электрик, музлатиш ускуналарига электр қувватини узатиш инженерлари, автоматик бошқарув тармоқлари инженерлари ва ана шу соҳаларнинг педагоглари ҳам тайёрланади.

Институтда талабалар савиясини юксалтириш, уларнинг маҳоратини ошириш мақсадида ижтимоий касблар факультети мавжуд. Бу соҳани битирганлар иккинчи касб соҳиби бўлиб, махсус гувоҳнома оладилар. Нотиқлик, фотография, хореография, клуб мудирлиги шулар жумласидандир.

Институтдаги кафедраларнинг 16 филиали ва лабораториялари бевосита хўжаликларда ташкил қилинган. Уларда талабалар аудиторияларда олган билимларини амалиётга татбиқ этмоқдалар. Бундай ҳамкорлик назарияни амалиёт билан бирга олиб бориш имконини бермоқда. Жумладан, тегишли муассасалар ва корхоналар пахтачилик бўйича инженер-автоматчилар, гидромелиоратив тармоқларини автоматлаштириш ва бошқа соҳалар бўйича муҳандис кадрларга бўлган талабномаларини йўлламоқдалар. Бу масала икки жиҳатдан эътиборга лойиқ: биринчидан, талаба бутун ўқиши давомида институт маъмурияти билан бирга тегишли ташкилотнинг назоратида бўлади, иккинчидан битиргач иш жойи аниқ.

Бизда талабаларнинг мустақил таълим олиши учун етарлича шароит яратилган. Етарли шароит! Ана шу икки сўздан таркиб топган иборани ҳаётга татбиқ этиш учун қанчадан-қанча ҳаракат, интилиш, албатта маблағ, ишга виждонан ёндашиш, изланиш, одамларнинг дард-ҳасратидан воқиф бўлиш лозим. Ўнлаб ётоқхона, поликлиника, «Ором», профилакторийси, Тошкентнинг сўлим жойларидан бири — Чимёнда дам олиш зонаси, спорт зали ва майдонлари, 1200 ўринли маданият саройи, халқ театри номини олган «Ором» ансамбли талабалар хизматида.

Уч йилдирки, институт қошида тажриба мактаби фаолият кўрсатаётир. Унга ўрта мактабларнинг тўққизинчи (ҳозирги ўнинчи) синфини аъло ва яхши баҳолар билан битирган ёшлар қабул қилинади. Бир йил таълим олгач, улар тегишли имтиҳонларни топшириб, биринчи курсга ўтказилади. Ўқиш давомида улар ётоқхона, арзон нархдаги овқат билан таъминланадилар.

Шуни таъкидлаш керакки, Ўзбекистондаги техника олий ўқув юртлари орасида биз биринчи бўлиб «Ўзбек тили ва адабиёти» кафедрасини очдик. Институт рус группасининг I—II курс талабаларига ўзбек тили ўргатилмоқда. Улар қатори ўқитувчи-профессорлар, хизматчилардан ташкил топган 120 нафар кишига яқин тингловчилар ҳам ўзбек тилини ўрганишаётир. «Ўзбекистон ССРнинг Давлат тили» ҳақидаги қонунни амалиётга татбик этиш ниятида бизда махсус атамашунослик комиссияси тузилган. У аниқ тадбирлар асосида иш олиб бормоқда. Институтда ўзбекча ёзув машинкаларига эга бўлиш, йиғилишларни ўзбек тилида ўтказиш, иш қоғозларини давлат тилида нашр этиш каби дастлабки тадбирлар шулар жумласидандир. Бироқ, шуни ҳам айтиш жоизки, бу ишлар катта мушкуллик ва қарама-қаршиликка дуч келган ҳолда бажарилмоқда. Кафедра аъзоларининг зиммасига бўлажак инженер кадрларни ўзбек тили бўйича саводлилигини ошириш, уларга иш, маъмурий ҳужжатларни давлат тилида тузиш ва тартибли олиб бориш, шунингдек, халқимизнинг тарихи, маданияти ва урф-одатини ўргатиш вазифаси ҳам юклатилган. Шунингдек, кафедра аъзолари институтнинг кўзга кўринган олимлари билан ҳамкорликда «Русча-ўзбекча ирригация луғати», «Мелиорация бўйича русча-ўзбекча изоҳли луғат», «Машина қисмлари русча-ўзбекча луғати» устида иш олиб бормоқдалар, соҳа дарсликларини яратиш борасида фикр алмашмоқдалар.

Аввалари институтда дарслар асосан рус тилида олиб борилар эди. Ўтган ўқув йилидан бошлаб таълим асосан ўзбек тилига кўчирилди. Барча факультет ва кафедралардан олинган маълумотларга биноан 1992—1993 ўқув йилида миллий гуруҳларда дарслар фақат ўзбек тилида олиб борилади.

Тошкент вилоятининг Тўйтепа даҳасида минг гектар ер, устахона, катта техник ва маъмурий биноларга эга бўлган базамиз мавжуд. Бунда талабалар ер тузиш, тупроқшунослик, машина-трактор паркини ташкил этиш, канал, сув айиргич ва ариқларнинг шакли ҳамда тузилиши, қишлоқ хўжалигига оид жуда кўп ишлар, муаммолар юзасидан амалий машғулотлар ўтказадилар, дарсхоналарда олган билимларини амалда мустаҳкамлайдилар.

Институт жумҳурият ва иттифоқнинг ўндан ортиқ йирик корхоналарида тажриба ўрганиш мақсадида амалий машғулотларни ўтказади. Булар Москва, Киев, Ленинград, Хабаровск ва бошқа йирик шаҳарлардир.

Таълим олишда алоҳида ўрнак кўрсатган, интизоми ва тиришқоқлиги жиҳатидан намуна бўлиб, фанларда «аъло» ва «яхши» баҳо олганлар Ленин, Қори Ниёзий, В. Малясов, Н. К. Крупская номли имтиёзли стипендиялар билан тақдирланадилар.

Шунга қарамай институтда таълим савиясини юқори даражага кўтариш учун талайгина ишларни бажариш лозим. Институт СССР Министрлар Совети қошидаги озиқ-овқат ва харид давлат комиссиясига тааллуқли бўлса-да, арзимизни Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги давлат-кооператив комитетига ҳам йўллашни истар эдик.

Биринчидан, институтда таълимни замонавий талаб ва даражада йўлга қўйиш учун дарсхоналар электрон-ҳисоблаш машиналари (ЭҲМ), математик-ҳисоблаш ускуналар, зарур ашёвий воситалар билан таъминланиши лозим. Акс ҳолда уни битирган, муҳандис номини олган мутахассис давр тараққиётининг юраги бўлган ЭҲМ олдида ожиз қолади, бир кунлик ишни ойлаб чўзишга кўнади. Буни давримиз кечирмайди.

Иккинчидан, кўплаб факультетларда талабларга қишлоқ хўжалиги машиналари ҳамда ирригация техникаси ўргатиладию афсуски, бу машиналарнинг барчаси аллақачон эскиргани ёки умуман ишдан чиққанлиги инобатга олинмайди. Ваҳоланки, инженер бугунги машиналарни эмас, балки эртангисини ҳам билиши, ўрганиши, уни ишлата олиши керак. Шунинг учун дарасхоналар янги, замонавий техника билан бойиса, таълим сифати ошади.

Учинчидан, Ўзбекистон ССРда ўзбек тили давлат мақомига ўтганлиги сабабли, институт қошидаги типография ва нашриётни кенгайтириш, ўзбек тилида линотип машинаси, чоп ускуналари ва шунга қодир ходимларни иш билан таъминлашни йўлга қўйиш зарур. Шу қатори ўзбек тилини ўрганиш учун лингофон кабинети, кўргазмали қуроллар ҳам керак.

Тўртинчидан, талабаларнинг энг иқтидорлиларини танлаб, тарбиялаб иттифоқ ва чет эл дорилфунунлари, институтларига юбориш лозим. Бу келгусида жаҳон ирригатор мутахассислари билан рақобат қилувчи инженерларни етиштириш учун асос бўлади.

Шундай қилиб, жумҳуриятимизда 60 йилдан бери фаолият кўрсатаётган олий ўқув юртимиз қишлоқ хўжалиги учун малакали муҳандислар етказиб бермоқда. Уни битирган йигит-қизлар иттифоқимиз ва Афғонистон, Ангола, Жазоир, Ҳабашистон, Ҳиндистон, Сурия, Куба ва бошқа ўнлаб хорижий мамлакатларда меҳнат қилиб, бу даргоҳ шарафини оқламоқдалар.

Бугун — билимлар байрами кунида институтимиз коллективини чин юракдан табриклаб, келгуси ишларида омадлар тилайман.

Ҳ. ҚУДРАТИЛЛАЕВ,
ТИҚХМИИ ўзбек тили ва адабиёти кафедрасининг мудири, филология фанлари номзоди.

Муҳаррир ўринбосари Н. ЕҚУБОВ.

Д. 1258. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12